

Homoseksualiteit

Pastorale zorg aan homoseksuele gemeenteleden

[Deel 1: een inleiding](#)

[Deel 2: pastorale handreikingen](#)

[Deel 3: verdere studie en kennismaking](#)

Drs. Marco Derks <9 september 2013>

deel 1 Een inleiding

Inhoud deel 1

Vooraf	3
1 Wat is homoseksualiteit?	4
1.1 Omschrijving	4
1.2 De herkomst van homoseksualiteit	5
1.3 Homo's en hetero's	6
1.4 Verschillen tussen homo's	7

Vooraf

Dit is het eerste deel uit een serie van drie over homoseksualiteit. Ze willen een handreiking zijn voor allen die op welke manier dan ook een pastorale taak of roeping hebben binnen de christelijke gemeente. Het kan hier gaan om predikanten, ouderlingen, diakenen, kerkelijk/pastoraal werkers of gemeenteleden zonder specifieke aanstelling of bijzonder ambt. In het vervolg worden al deze functies samengevat in de algemene aanduiding 'pastor'. De persoon aan wie pastorale zorg verleend wordt heet dan 'pastorant'.

Het gaat vooral over het geven en vormgeven van pastorale zorg aan homoseksuele gemeenteleden. Diverse zaken komen daarom aan de orde:

1. Eerst is het goed stil te staan bij de vraag wat homoseksualiteit nu eigenlijk is (deel 1).
2. Het [tweede deel](#) is een uitgebreide paragraaf over ethiek en pastoraat, en over de onderlinge samenhang tussen beide.
3. In het [derde deel](#) geven we enkele suggesties voor verdere studie over en kennismaking met homoseksualiteit en de personen die schuilgaan achter deze benaming. Deel 3 sluit af met een overzicht van de enkele adressen die van belang kunnen zijn.

1 Wat is homoseksualiteit?

1.1 Omschrijving

Homoseksualiteit is de aanduiding van het fenomeen dat bepaalde mensen zich seksueel aangetrokken voelen tot mensen van hetzelfde geslacht. Door sommigen wordt onderscheiden tussen 'homofilie' en 'homoseksualiteit', waarbij de eerste de aanduiding van de geaardheid is en de tweede de 'praktisering' ervan. Aan dit onderscheid kleven enkele nadelen. Vaak wordt bij 'homoseksualiteit' gedacht aan de geslachtsgemeenschap tussen mensen van hetzelfde geslacht. Maar seksualiteit is veel breder dan dat. Zoenen, omarmen, strelen, een steelse blik – we zouden ze alle kunnen vatten onder de aanduiding 'seksualiteit'. Seksualiteit blijkt een complex fenomeen, dat samenhangt met wat we benoemen met aanduidingen als liefde, genegenheid, aantrekking en erotiek.

De werkelijkheden waarnaar deze begrippen verwijzen liggen in de praktijk dicht tegen elkaar aan en zijn moeilijk van elkaar te scheiden. Daarom is de onderscheiding tussen homofilie en homoseksualiteit te veel een theoretische illusie: in de praktijk zijn ze niet of nauwelijks te onderscheiden, zeker niet los van concrete mensen en ervaringen.¹ Daarom gebruiken we hier alleen de aanduiding 'homoseksualiteit'.

Mensen met homoseksuele gevoelens worden in dit stuk benoemd als 'homo' (in het geval van mannen) of 'lesbienne' (in het geval van vrouwen). We gebruiken dus niet omslachtige aanduidingen als 'mensen die anders zijn' of 'mensen die zich aangetrokken voelen tot personen van hetzelfde geslacht'.² Ook aanduidingen als 'homo' en 'lesbienne' hebben een beperkte waarde (zie [par. 1.3](#); vgl. in het [tweede deel par. 3](#)), maar om het spreken over deze thematieken mogelijk te maken, lijkt het ons goed om in beginsel deze aanduidingen te gebruiken. Verder wordt in dit stuk soms kortweg van 'homo's' gesproken waar ook lesbiennes bedoeld zijn. Een laatste uitdrukking die verhelderd moet worden is 'coming out' of 'uit de kast komen'. Dit is een aanduiding door de daad waarmee iemand openlijk (tegenover een of meer anderen) uitkomt voor zijn/haar homoseksuele gerichtheid (zie ook [par. 3.5 in het tweede deel](#)).

¹ Zie voor dit onderscheid o.a. J. Douma, *Homofilie* (Ethische Bezinning, deel 9; Kampen: Van den Berg, 1984⁵), 9-11. Voor een kritische bespreking hiervan zie: M.S.Th. Westergraaf, *Hand in hand: over homoseksualiteit, geloof en kerk* (Uitgave van Contrario, ³2005), hoofdstuk 3; R. ter Beek, *Homofielen in de gemeente: een pleidooi voor meeleven* (Valkenburg, ZH: Koinotès, 1995), 16v.

² Iemand vertelde dat zijn ouderling langskwam. Die zei: 'Laten we het nog eens over je eh... tja ... probleem wil ik het niet noemen.' Waarop deze persoon reageerde: 'Noem het ... homoseksualiteit.' De ouderling bleef aarzelen: 'Ja, ... eh ... je 'anders zijn' – ik wil je niet kwetsen.' Opnieuw: 'Noem het gewoon homoseksualiteit.' 'Ik zoek een neutrale term...', reageerde de ouderling. Waarop de man zei: 'Nou, ik vind homoseksualiteit toch een heel neutrale term. Zo gauw voel ik me niet gekwetst hoor.' De ouderling kreeg het niet over zijn lippen, ondanks zijn oprechte bedoelingen.

1.2 De herkomst van homoseksualiteit

Over het ontstaan van homoseksualiteit verschilt men nog steeds van inzicht. Sommigen menen dat de homoseksuele gerichtheid aangeboren is en veronderstellen dat er iets moet zijn als een 'homogen'. Dat dit zelden een objectieve en onschuldige overtuiging is, blijkt uit het feit dat velen van hen hieruit concluderen dat homoseksualiteit daarmee een 'natuurlijk' gegeven is. Met andere woorden, als homoseksualiteit voortkomt uit een homogeen, dan zou het dus geen keuze zijn om homo te zijn. Vervolgens kan worden gezegd dat je mag zijn zoals je bent en dat je dus vrij bent om homoseksuele contacten of relaties aan te gaan. Onder christenen komt een vergelijkbare denkwijze voor waarin men zegt, dat God homo's als homo's geschapen heeft.³

Anderen, waaronder veel evangelische christenen, menen dat homoseksualiteit een aangeleerde gedraging is. Deze zou zijn ontstaan door problematische bindingen met de vader en/of de moeder in het gezin waaruit men komt. Homoseksualiteit wordt dan niet voorgesteld als een identiteit ('homoseksuele geaardheid'), maar als een geheel van homoseksuele gedragingen. Dit gedragspatroon kan volgens de aanhangers van deze visie worden beïnvloed, gecorrigeerd en/of afgeleerd. Vaak wordt deze visie onderbouwd met beroep op 'bewijzen' uit 'de wetenschap'. De empirische basis is echter twijfelwaardig. Verder varen aanhangers van deze visie vaak blind op bepaalde psychologische (nader: psychoanalytische) theorieën die als de enige juiste verklaring worden gehanteerd. Maar binnen de menswetenschappen staan dergelijke theorieën juist behoorlijk ter discussie. De op het eerste gezicht 'neutrale feiten' blijken dus theorieën te zijn die duidelijk gekleurd zijn door een daaraan voorafgaande morele visie op homoseksualiteit. Daarnaast zijn er ook mensen die menen dat zowel homoseksualiteit als heteroseksualiteit in zekere zin 'aangeleerd' zijn. Dat 'aangeleerd' moet dan opgevat worden als 'sociale constructie'. Het heeft niet alleen betrekking op de gang van zaken in het oorspronkelijke gezin, maar op de hele manier van denken en handelen in (delen van) een cultuur (bijv. familiair, kerkelijk, maatschappelijk). De implicaties hiervan voor de ethiek lopen vervolgens uiteen en hebben voornamelijk te maken met de vraag in hoeverre de christelijke gemeente een onderscheiden tegencultuur moet en kan zijn ten opzichte van de seculiere cultuur.

Liever aandacht voor de concrete mens

Voor onze bezinning in deze bijdrage is het niet nodig hier verder op in te gaan. De vraag naar de herkomst van homoseksualiteit kan in dit stadium van onderzoek niet eenduidig beantwoord worden. Een belangrijkere reden om deze discussie te laten rusten is dat een dergelijke bezinning gemakkelijk los kan komen te staan van de concrete homo's en lesbiennes met wie we te maken hebben. Het wordt dan een abstracte discussie die steeds minder gaat over concrete mensen. Ook krijgen dan allerlei belangen van de diverse

³ Hier liggen complexe vragen die te maken hebben met de verhouding tussen schepping en natuur. De eerste is een specifiek theologische aanduiding, de tweede kan dat ook zijn, maar kan tevens een biologische aanduiding zijn. Hier treedt zodoende gemakkelijk begripsverwarring op. De complexe vragen waar we hier mee te maken hebben, laten we hier rusten.

gesprekspartners de overhand, zoals blijkt in de debatten hierover (vooral in Amerika).

Binnen een gesprek met homo's zelf kan het geen kwaad om eens door te spreken over iemands verleden met betrekking tot diens homoseksuele gevoelens. Het is dan wel wenselijk om die ander de ruimte te geven om het kader te verbreden naar een verhaal over sociale relaties en andere zaken die niet meteen samenhangen met zijn/haar homoseksualiteit. Met andere woorden, het is vooral belangrijk te luisteren naar wat zij zelf over zichzelf vertellen.

1.3 Homo's en hetero's

Over de vraag hoe groot het percentage homoseksuelen is, lopen de opvattingen uiteen. Sommigen spreken van tien procent, anderen van twee tot vier procent. Er zijn diverse factoren die een eenduidige statistiek bemoeilijken:

- Allereerst is er de vraag wat men precies onder homoseksualiteit verstaat (zie [par. 1.4](#)). Er zijn mensen die wel eens homoseksueel contact hebben gehad, maar die zichzelf geen homo noemen. Aan de andere kant zijn er mensen die weliswaar zichzelf homo noemen, maar die geen homoseksueel contact hebben gehad.
- Een tweede factor is dat het nog steeds een gevoelig onderwerp is, waardoor statistieken sterker dan normaal gekenmerkt worden door een zekere mate van onbetrouwbaarheid.

Hoe dan ook, in een gemeente van vierhonderd leden zit zeker een aantal homo's of lesbiennes. Ook is er een redelijke kans dat in een catechisatiegroep, bijbelstudievereniging of kerkenraad een homo zit. Je buurman kan homo zijn, je collega, een goede vriend(in), je broer/zus of misschien zelfs je eigen man/vrouw.

Homo-heteroschaal

Een kanttekening moet hieraan nog wel worden toegevoegd: mensen zijn over het algemeen niet eenduidig 'homo' of 'hetero'. Voorgesteld is om een homo-hetero-schaal te veronderstellen (de zgn. schaal van Kinsey): de een zit meer aan de homoseksuele kant van het spectrum en de ander meer aan de heteroseksuele kant.⁴ Ook zijn er mensen die zichzelf biseksueel noemen: zij voelen zich seksueel aangetrokken tot beide seksen.

Wat is erotisch?

Bij dit alles moet worden opgemerkt dat het zeer lastig is om helder te onderscheiden tussen de verschillende vormen van verlangen en liefde. Er zijn heel wat contacten en situaties die niet bewust als erotisch beschouwd worden, terwijl ze onbewust wel degelijk een erotische lading hebben. Hierbij valt te denken aan gezamenlijk douchen na het sporten of aan een stoeipartij. Verder sluit de seksuele aantrekking tot mensen van hetzelfde

⁴ A.P. Bell en M.S. Weinberg, *Het Kinsey rapport over vrouwelijke en mannelijke homoseksualiteit* (Amsterdam / Brussel: Elsevier, 1979), m.n. 58v.

geslacht niet uit dat homo's een sterke intimiteit kunnen beleven in de omgang met mensen van het andere geslacht.

Kortom, homo's en hetero's verschillen onderling van elkaar in hun seksuele gerichtheid: hetero's voelen zich seksueel aangetrokken tot mensen van het andere geslacht, homo's tot mensen van hetzelfde geslacht. Maar dat betekent niet dat homo's en hetero's totaal van elkaar verschillen, dat ze twee totaal verschillende werelden vertegenwoordigen. Integendeel, de verschillen tussen hetero's enerzijds en homo's anderzijds zouden wel eens een stuk kleiner kunnen zijn dan de verschillen tussen hetero's onderling of tussen homo's onderling...

1.4 Verschillen tussen homo's

De seksuele gerichtheid op mensen van hetzelfde geslacht is het onderscheidende kenmerk van homo's en lesbiennes. Maar het is van groot belang om niet te veel nadruk te leggen op de overeenkomst tussen homo's. Want in de omgang met mensen heb je niet met een categorie ('homoseksualiteit' of 'homo's') te maken, maar met concrete personen. En die passen nooit in het beeld dat je vooraf misschien van diegene hebt. Dat betekent dat je je beeld voortdurend moet bijstellen. Dat kan op het eerste gezicht misschien ingewikkeld en moeilijk lijken: je weet nooit wat voor vlees je in de kuip hebt. Maar juist in de christelijke gemeente zou je dat als een geweldige belevenis kunnen zien. Als je de ander beschouwt als een wonderlijk beeld van God, dan is je relatie met die persoon een spannende onderneming: je kunt je telkens opnieuw verwonderen over hoe iemand is, denkt, voelt en leeft.

Homo's kunnen onderling behoorlijk van elkaar verschillen. Daarom is het goed om een eventueel te massief beeld van homo's van een aantal kanttekeningen te voorzien. Hoe kunnen homo's onderling van elkaar verschillen?

1.4.1 Generatieverschil

De laatste decennia is homoseksualiteit veel meer een zichtbare realiteit geworden. In de maatschappij hebben homo's zich in vergaande mate geëmancipeerd. Mede (maar niet alleen) daardoor voltrekt zich binnen de kerk een voor een deel vergelijkbare beweging. Steeds meer wordt er over homoseksualiteit gesproken. En doordat erover gesproken wordt, heeft het een *naam*. En wat een naam heeft, heeft op een of andere manier bestaansrecht. Op steeds jongere leeftijd ontdekken/benoemen homo's en lesbiennes hun geaardheid en komen ze ervoor uit. Vroeger werd er weinig of niet over gesproken. Veel mensen hadden wel homoseksuele gevoelens, maar zouden niet van zichzelf zeggen homo of lesbisch te zijn. Doordat er steeds meer openheid komt, komen nu steeds meer mensen in de leeftijdscategorie van veertig tot zestig jaar uit de kast. Binnen een vereniging als Contrario (zie het [derde deel, par. 1.1](#)) blijkt soms dat jongere homo's en lesbiennes andere dingen willen bespreken of delen met elkaar dan oudere homo's en lesbiennes. Homo's die op veel latere leeftijd uit de kast komen, kunnen bijvoorbeeld iets van jaloezie voelen naar jongere

homo's: 'Had ik het ook maar eerder erkend, dan had ik mezelf een hoop ellende bespaard.'

Verder is het zo dat de ontdekking van de eigen homoseksualiteit vaak plaatsvindt in de puberteit, een fase waarin men sowieso op zoek is naar de eigen identiteit (inclusief de seksualiteit). In deze periode zijn seksuele gevoelens vaak heviger dan in latere fasen van het leven. Enerzijds is het van belang om de hevigheid van seksuele gevoelens in dit perspectief te zien. Anderzijds moet op een of andere manier de legitimiteit van deze ontwikkelingsfase gewaarborgd worden: de puberteit is *meer* dan alleen een doorgang naar de volwassenheid. Hier liggen meer algemene vragen over de ruimte voor seksualiteit die hier niet uitgebreid besproken kunnen worden (zie ook in het [tweede deel par. 3.2](#)).

1.4.2 Getrouwd of gescheiden

Doordat homoseksualiteit vroeger amper bespreekbaar was en doordat het aangaan van een (heteroseksueel) huwelijk binnen de kerk de normaalste zaak van de wereld leek te zijn, zijn veel mensen met homoseksuele gevoelens een huwelijk aangegaan. Door de gegroeide openheid rond dit thema komen de laatste jaren steeds meer getrouwde homo's uit de kast. In veel gevallen blijkt het aangegane huwelijk in een crisis te zijn geraakt, hoewel er ook gevallen zijn waarin men in een zekere harmonie kan blijven leven in een huwelijk. Het is goed om alert te zijn op de problemen die zich hier voordoen. Nog steeds bestaat het gevaar dat iemand jong trouwt en enkele jaren later opeens onder ogen ziet dat hij/zij homoseksueel is. Het kan voor beide partners zeer pijnlijk zijn als ze de conclusie moeten trekken dat in elk geval een van beiden niet in staat is om zichzelf volledig te geven. En als die conclusie na vele jaren huwelijk getrokken wordt, zijn de pijn en de verscheurdheid meestal des te erger.

1.4.3 Ervaringen in en met de kerk

De laatste decennia groeit de diversiteit binnen de kerken op allerlei vlakken, ook als het gaat om homoseksualiteit. In de ene gemeente is homoseksualiteit voluit bespreekbaar en is van diverse mensen algemeen bekend dat zij homoseksueel zijn. Soms is ook van bepaalde homo's bekend dat ze een relatie hebben en (eventueel) samenwonen. In andere gemeenten is het onderwerp (nog) niet of nauwelijks bespreekbaar en weten ambtsdragers geen homo's of lesbiennes in hun wijk of gemeente te noemen. Dit kan met van alles te maken hebben. We noemen drie aspecten die onderling samenhangen.

1. In de eerste plaats kan het te maken hebben met de aard van de plaatselijke gemeente. Het is bijvoorbeeld te verwachten dat homo's en lesbiennes minder snel open zijn in een gemeente waarbinnen een sterke sociale controle heerst en waarin snel roddels verspreid worden. Vooral in dorpsgemeenten kan dit het geval zijn of in gemeenten waarin een vaste kern zit (bijv. grote families) die het voor een groot deel voor het zeggen heeft. De sociale cohesie van een gemeente kan er zowel toe bijdragen dat mensen zich gesteund voelen als dat mensen zich bedreigd voelen.
2. Plaatselijk kunnen kerken ook verschillen wat betreft de al dan niet gedeelde spiritualiteit. Er zijn traditionele kerken, kerken met een meer

charismatische of evangelische stroming, kerken met duidelijke aandacht voor de cultuur, kerken met ruimte voor vragen en twijfel, enzovoort. Ook dat heeft invloed op de manier waarop homo's en lesbiennes hun homoseksualiteit beleven. Hun geloofsbeleving kan passen bij de heersende geloofsbeleving, maar het kan ook zijn dat die twee botsen en dat zij daarom meer afstand nemen. Om een voorbeeld te noemen, als men in een kerk een meer charismatische manier van geloven heeft met nadruk op heiligheid en radicale navolging, kan dat betekenen dat een homo/lesbienne zijn/haar homoseksualiteit verbindt met onreinheid en onheiligheid. Ook kan zich juist een botsing voordoen, waarin de persoon in kwestie meer ruimte vraagt voor gebrokenheid of juist voor het genieten van de mooie dingen van het leven, zoals de seksualiteit.

3. Een derde punt is het kerkelijke beleid. Wordt er aandacht besteed aan de vragen van homoseksuele gemeenteleden? En op welke wijze gebeurt dat? Gaat het beleid gepaard aan gesprek met homoseksuele gemeenteleden zelf? Hoe gaat de kerkenraad om met tucht, in het algemeen of aangaande homoseksuele gemeenteleden? Het hangt van de antwoorden op deze vragen af of en hoe homoseksuele gemeenteleden zich thuis voelen in de gemeente en of ze de ruimte ervaren om, indien wenselijk, een gesprek te voeren met anderen over dit onderwerp.

De acceptatie door de omgeving is van groot belang. Het gaat daarbij om het gezin waaruit men komt of waarvan men (nog steeds) deel uitmaakt. Daarnaast om de kerk als gemeenschap, zoals hierboven besproken. En ook de bredere kringen als de school of de maatschappij spelen een grote rol (zie ook [par. 1.4.4](#)). Al deze contextuele verschillen zijn van belang voor de manier waarop de navolging van Christus wordt vormgegeven, ook als het gaat om homoseksualiteit. We komen hier verderop nog op terug in deel twee, met name [par. 4](#).

1.4.4 Participatie in een christelijke of niet-christelijke homowereld

Op allerlei manieren kunnen homo's en lesbiennes met elkaar in contact komen:

- Het internet is bijvoorbeeld een medium waarmee men heel gemakkelijk contacten kan leggen.
- Daarnaast zijn christelijke homogroeperingen als Contrario, het CHJC en Refoanders (zie het [derde deel par. 1.1-1.3](#)) belangrijke ontmoetingsvelden voor christelijke homo's.
- Ook kan gedacht worden aan de liturgische vieringen van de stichting Evangelische Roze Vieringen (voorheen stichting Evangelische Charismatische Vieringen) in Amsterdam.

Voor veel homo's is het functioneren binnen deze gemeenschappen een belangrijke stap in het proces van acceptatie en vormgeving van de homoseksuele identiteit. Ze leren andere homo's kennen. Ze ontdekken en ervaren dat ze niet de enige zijn die homo of lesbienne is. Door het uitwisselen van verhalen en het optrekken met elkaar krijgt de homoseksuele identiteit een plaats en vormt deze zich.

Ook is het mogelijk dat homo's zich bewegen binnen niet-christelijke homowerelden. Dit hoeft niet meteen negatief te zijn: ook homoculturele

festivals als het Midzomergrachtfestival in Utrecht, de Roze Zaterdag die elk jaar in een andere stad in Nederland gevierd wordt of de cafés van het COC (zie het [derde artikel par. 2.1](#)) zijn gelegenheden waar men erkenning van de homoseksuele identiteit kan ervaren. Het is goed te beseffen dat er binnen de niet-christelijke homowereld vele plaatsen en gelegenheden zijn waar het niet alleen maar draait om seks, zoals dat ook opgaat voor de meer door heteroseksuelen bepaalde uitgaanswereld. Toch zijn er ook gelegenheden waar het seksuele duidelijk op de voorgrond komt, zoals op *cruising area's*⁵, in homosauna's of in het exhibitionisme tijdens de Gay Pride.⁶ Het is goed voor te stellen dat de kerk hier afwijzend tegenover staat. Tegelijkertijd moet wel beseft worden dat de nadruk op het seksuele een gevolg kan zijn van onderdrukking van de seksualiteit. Als we ons dat realiseren, kunnen we gemakkelijker een meer positieve benadering van seksualiteit ontwikkelen. Dit hoeft zeker niet te betekenen dat we alles maar goed vinden. Maar naast het negatieve, afwijzende spreken moet er ook aandacht zijn voor de waarde van seksualiteit.

De manier waarop iemand zijn/haar homoseksualiteit beleeft, kan van invloed zijn op de keuze zich al dan niet in bepaalde homowerelden te begeven en te bewegen. Andersom hebben die contexten weer invloed op de manier waarop diegene zijn/haar homoseksualiteit beleeft en waardeert. De vraag hoe christelijke homo's zich verhouden tot of bewegen in al dit soort homowerelden is van belang als het gaat om het vormgeven van de navolging van Christus in en vanuit de christelijke gemeente. Want mensen maken deel uit van diverse gemeenschappen die elk hun eigen karakter hebben. Deze gemeenschappen overlappen elkaar soms en verschillen in structuur. Ook hebben ze een zekere autonomie ten opzichte van elkaar. Dat roept de vraag op of en zo ja in hoeverre het mogelijk en wenselijk is om als christelijke gemeente een duidelijke eenheid te vormen op moreel gebied. Hier liggen voornamelijk vragen die het individuele gesprek overstijgen en die gaan over hoe je in de christelijke gemeente met elkaar samenleeft (zie met name het [tweede deel par. 4](#)).

1.4.5 Wel of geen relatie

Er zijn homo's die er bewust voor gekozen hebben om geen homoseksuele relatie aan te gaan. Er zijn er ook die hierover nog twijfels hebben en die op zoek zijn naar antwoorden op uiteenlopende vragen. En er zijn er die wel een relatie hebben of ernaar op zoek zijn. Het hebben van een seksuele relatie hoeft overigens niet te betekenen dat men er geheel over uit is dat homoseksuele relaties naar Gods wil zijn.

Als iemand een (seksuele) relatie heeft, maakt het ook nog verschil om wat voor relatie het gaat:

- Welke rol speelt seksualiteit in die relatie?
- Hoe verhoudt zich deze relatie tot andere relaties die men heeft?

⁵ Ontmoetingsplaatsen (parken, parkeerplaatsen e.a.) voor homoseksuelen.

⁶ Het exhibitionisme van de Gay Pride komt volop in beeld in de media, terwijl het slechts een beperkt deel betreft van het geheel van de Gay Pride. De media hebben hier helaas een stigmatiserende invloed.

- Woont men apart of samen?
- Heeft men concrete toekomstplannen en zo ja welke?
- Zijn beiden gelovig, christelijk en/of kerkelijk?

Het is van belang om mensen tegemoet te treden in hun concrete bestaan, op de plaats waar ze op dat moment staan als gevolg van keuzes die ze gemaakt hebben en van gebeurtenissen die hun overkomen zijn. Dat is een plaats waar ze zichzelf geplaatst hebben en tegelijkertijd een plaats waar ze door anderen geplaatst zijn. Met andere woorden: mensen maken enerzijds bewust bepaalde keuzes, anderzijds worden door anderen keuzes gemaakt die invloed hebben op de keuzevrijheid van de persoon in kwestie. Er zijn namelijk een heleboel dingen die gewoon gebeuren zonder dat er een bewuste keuze aan vooraf is gegaan; en dat gebeurt ook in de christelijke gemeente.

1.4.6 Seksuele ervaringen

Een laatste punt dat we hier noemen betreft de seksuele ervaringen die men heeft gehad. In de prepuberteit hebben diverse jongens en meisjes homoseksuele contacten. Deze spelen een rol in de ontdekking van de eigen seksualiteit. Het kan een manier zijn om (bewust of onbewust) te ontdekken of men (meer) homoseksueel of (meer) heteroseksueel georiënteerd is. Het kan ook een manier zijn om te experimenteren op seksueel gebied: bijvoorbeeld jongens die elkaar leren zoenen om z gezegd wat beter 'beslagen op ijs' te komen als ze een leuk meisje tegen het lijf lopen. Naast deze homoseksuele ervaringen in de prepuberteit kan men in of na de puberteit ook meer 'serieuze' homoseksuele ervaringen hebben (gehad): een flirt met een onbekende of een vrijage met een vriend(in). Naast de concrete en lijfelijke seksuele ervaringen biedt het internet toegang tot uiteenlopende seksuele 'contacten'⁷ via chatboxen, MSN, pornosites etc. Ten slotte is het ook mogelijk dat homo's heteroseksuele ervaringen hebben gehad, al dan niet in een (bestaand of niet meer bestaand) huwelijk.

Al deze ervaringen hebben invloed op de manier waarop iemand zijn/haar homoseksualiteit beleeft. Het kan hier zowel positieve als negatieve ervaringen betreffen. Van negatieve ervaringen is sprake wanneer door een ander de eigen grenzen overschreven zijn (seksueel misbruik) of wanneer men zelf de eigen grenzen overschreden heeft (het gevoel 'te ver' te zijn gegaan). Ook heteroseksuele ervaringen (bijv. in een (eerder) huwelijk) kunnen negatief of ambivalent beleefd zijn. Maar men kan ook positieve ervaringen hebben gehad op seksueel gebied. Deze kunnen dan hebben bijgedragen aan een positieve waardering van de eigen (homo)seksualiteit, het eigen lichaam of breder van de eigen identiteit.

⁷ 'Contacten' staat hier tussen aanhalingstekens, omdat van fysiek *contact* (lett. aanraking) geen sprake is.

deel 2

Pastorale en ethische handreikingen

Inhoud deel 2

Vooraf deel 2	13
Een kort verhaal (I)	14
De taal van het verhaal	17
1 Ontwikkelingen	18
1.1 De benadering van Douma	18
1.2 Toenemende verlegenheid	19
1.3 De benadering van De Bruijne	19
1.4 Breuk met de kerkgeschiedenis?	20
1.4.1 Homoseksualiteit in de kerkgeschiedenis	20
1.4.2 Relatie man-vrouw	21
2 De verdeling van de rollen en de pastorale relatie	22
2.1 Een eerste kennismaking	22
2.2 De rol van de pastor	23
2.2.1 Toezien (dat je niet valt)	23
2.2.2 Het hoge woord	25
2.2.3 De grenzen van de pastorale professionaliteit en de persoonlijke grenzen	26
2.3 De rol van de pastorant	27
2.4 De pastorale relatie	27
2.4.1 Spanningen in de pastorale relatie	27
2.4.2 Van aangezicht tot aangezicht	28
2.4.3 De beperkte waarde van ethische lectuur	29
3 Pastorale thema's	30
3.1 Inleiding	30
3.2 Seksualiteit	30
3.3 Genade en acceptatie	31
3.4 'Gij geheel anders'?	32
3.4.1 Veelvormigheid binnen de gemeente	32
3.5 Coming out	33
4 Ethiek en gemeente	35
4.1 Relativering van het huwelijk	35
5 Terugblik	37

Vooraf deel 2

Het doel van dit artikel is om een aantal pastorale en ethische handreikingen te geven voor de pastorale zorg aan homoseksuele gemeenteleden. Hier wordt de pastorale *relatie* centraal gesteld, omdat het hele stuk gericht is op het zoeken naar de juiste (pastorale) interactie binnen de relatie van pastor en homoseksueel gemeentelid.

- Eerst worden enkele ontwikkelingen beschreven en besproken zoals die zich de laatste decennia hebben voorgedaan in de gereformeerde kerken (par. [1.1-1.3](#)) en in de brede kerkgeschiedenis (par. [1.4](#)).
- Vervolgens staan we uitvoerig stil bij de verschillende rollen die de pastor en de pastorant aan zichzelf en aan elkaar toeschrijven en bij de relatie tussen pastor en pastorant (par. [2](#)).
- Daarna wordt een aantal pastorale thema's besproken die aan de orde kunnen komen in een pastoraal gesprek met homoseksuele gemeenteleden (par. [3](#)).
- We sluiten af met enkele opmerkingen over gemeente en ethiek (par. [4](#)).
- Aan het [begin](#) en aan het [einde](#) van dit artikel vindt u een verhaal dat aangeeft wat er in een pastorale relatie wel eens misgaat en hoe het ook zou kunnen gaan.

(Dit is het tweede deel in een reeks van drie. In het [eerste](#) is uitgewerkt wat homoseksualiteit is en in het [derde](#) vindt u verwijzingen naar literatuur en organisaties.)

Een kort verhaal (I)

Sander staat een glas af te drogen en lijkt in gedachten verzonken. Nog steeds heeft hij de zondagavond in zijn hoofd. Met de jongeren van de jeugdvereniging waaraan hij leiding geeft, had hij die avond een indrukwekkende bespreking gehad. Een jaar of drie geleden was hij in Nieuwstad komen wonen toen hij aan zijn opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening begon. Al vrij snel had hij zich opgeworpen als leider van een jeugdvereniging in de kerk. Eerst waren de jongeren wat afwachtend geweest, maar in de loop van het jaar kwamen ze los. Ze kregen vertrouwen in hem, durfden wat van zichzelf te laten zien en aan het eind van het jaar liepen ze met hem weg.

Nu is het alweer dinsdagavond en nog steeds heeft hij de herinnering aan de bespreking in zijn hoofd. Het ging over de kerk waarin plaats is voor iedereen. Dat klonk mooi, maar het was niet de ervaring van alle jongeren. En toen ontstond er een gesprek. De een vertelde waarom hij vaak met tegenzin naar de kerk ging en liever gewoon met vrienden de stad in trok. Een ander vertelde dat ze graag iets wilde doen in de eredienst, maar dat men haar niet serieus nam en niets met haar aanbod deed. Het waren vooral verhalen van teleurstelling, maar het was goed geweest om dat samen te delen. Voor het eerst hadden ze echt samen als groep gebeden. En Sander was er nog steeds vol van.

Opeens klinkt de voordeurbel. Sander legt zijn theedoek op het aanrecht. 'Ik doe wel open.' Michel gaat verder met de vaat. 'Het zal wel weer een of andere collecte zijn,' roept hij de gang in. Sander doet het licht aan, schopt licht mopperend Michels schoenen aan de kant en doet de deur open.

'Dag Sander.'

'Hallo... meneer Sorgdrager.'

'Komt het gelegen? Het is alweer bijna een jaar geleden dat we elkaar voor het laatst gesproken hebben en ja, ik dacht dat het goed was eens even langs te komen.'

'Euh, jawel, komt u verder.' Sander laat Sorgdrager binnen, veegt nog wat andere rommel aan de kant en gaat hem voor de kamer in. 'Michel, het is mijn wijkouderling, kan toch wel even?' Michel zet net de laatste pan op het afwasrek. 'Zal ik erbij komen zitten? De vaat droogt zo verder vanzelf wel.'

Sorgdrager komt net nieuwsgierig de keuken in geschoven. 'Goedenavond. Sorgdrager,' zegt hij en hij steekt zijn hand uit naar Michel.

'Dag, Michel van de Wetering.'

'Wilt u koffie?' vraagt Sander en hij trekt al een keukenkastje open.

'Euh, graag...ja.'

Terwijl Sander het waterreservoir vult, staat Sorgdrager te peinzen. 'Volgens mij heb ik jullie wel eens samen in de kerk gezien, kan dat?'

'Ja, dat kan kloppen,' zegt Michel met een lichte glimlach. 'Ik ben... even denken... ongeveer anderhalve maand geleden bij Sander ingetrokken... We kunnen trouwens wel alvast gaan zitten, de koffie is zo klaar.'

Een sofa, een klassieke houten stoel en een leren fauteuil. Sorgdrager permitteert zichzelf de laatste en kijkt de kamer eens rond. Twee wijnglazen op tafel (beiden nog half gevuld), een half gestrikte stropdas en een colbert over de leuning van de sofa, een krant en wat tijdschriften op de grond. Aan de muur, recht boven de sofa, een schilderij. Twee mannen omhelzen elkaar. De rechter heeft alleen een spijkerbroek aan. Zijn hoofd rust op de rechterschouder van de ander en zijn ogen zijn gesloten. De linker man drukt de ander tegen zich aan en heeft zijn arm om diens middel geslagen.

'Steve Walker,' zegt Michel.

'Sorry?' zegt Sorgdrager licht geschrokken. De jongen had hem blijkbaar naar het schilderij zien kijken.

'Steve Walker, een bekend Amerikaans schilder. Sander is helemaal weg van z'n schilderijen. Ik leer ze steeds meer waarderen. We vinden deze vooral erg mooi vanwege de lichtval en de vloeiende lijnen die hun lichamen tekenen.'

Sorgdrager begrijpt niet goed waar de jongen het over heeft. 'Was het een noodgeval dat je bij Sander bent ingetrokken, vanwege een nieuwe baan ofzo?'

'Nou, zo'n ramp is het nu ook weer niet om bij Sander te wonen,' grapt Michel met een grijns naar Sander die net met de koffie de keuken uitkomt. Sander reageert met een korte, halfcynische grijns en zet de koffie op tafel. 'Melk en suiker staan hier.' Hij schuift een kopje naar Sorgdrager en een tweede naar Michel en zegt: 'Nee, voor je werk moet je nu juist weer ietsje langer reizen.' Hij gaat zitten en roert in zijn koffie. 'Nee, Michel en ik wonen sinds een paar weken samen. We kennen elkaar al iets van anderhalf jaar, maar afgelopen vakantie hebben we besloten dat we samen wilden gaan wonen. En voorlopig zien we het wel zitten hier.'

'O.' De ogen van Sorgdrager bewegen alle kanten uit – Rapid Eye Movements van iemand die niet weet of hij wakker is of een nachtmerrie beleeft. 'En euhm... wat moet ik me daar dan bij voorstellen, bij samenwonen?'

'Gewoon, ik werk me te pletter en voordat ik thuis ben heeft Sander alweer meer uitgegeven dan ik de hele dag verdiend heb,' zegt Michel. 'Au, zak, niet schoppen.'

'Wat heb je toch? Volgens mij kun jij niet zo goed tegen serieuze gesprekken', zegt Sander met een gezicht zoals alleen een maatschappelijk werker dat kan.

'O jee, Sander is weer in z'n socio bui. Zorg nou eerst maar eens dat je je opleiding afrondt, dan kun je ook eens wat bijdragen in de financiën.'

'Maar goed.' Sander richt zich weer tot Sorgdrager. 'We wonen dus samen. We waren al wel vaker samen, maar nu delen we zo'n beetje alles met elkaar.'

Het daast Sorgdrager voor z'n ogen. Dus toch. Het is zo. Is dit...? Zijn zij...? Doen zij...? Waar ben ik in beland? Het is stil. Wat moet hij zeggen? 'Heb je daar dan wel de ruimte voor in dit huisje? Ik bedoel euh... het zijn niet zulke grote huisjes hier toch?'

'Het is wel even passen en meten, maar het lukt prima. We zijn boven nog wat aan het verbouwen in de slaapkamer. Die was wat klein, dus halen we een muurtje weg, zodat we het berghok erbij trekken.'

'O,' reageert Sorgdrager geïnteresseerd. 'Ik ben wel benieuwd hoe het eruit ziet.' En hij maakt al aanstalten om op te staan. 'Kan ik het eens bekijken?'

'Euh, natuurlijk, ja hoor.' Sander kijkt wat verbaasd. 'Heeft u wat verstand van klussen misschien? We hebben een klein probleempje op dit moment. Misschien kunt u ons advies geven.'

'O, ik kan allicht even kijken.'

Sander loopt de kamer uit, op de voet gevolgd door Sorgdrager en Michel. 'Let niet op de troep, het is hier een beetje een zootje,' zegt Sander op een toon die Michel ongetwijfeld als een stille hint op kon vatten. Ze lopen de trap op en gaan de slaapkamer in. 'Kijk, hier hebben we dus de muur weggehaald, maar we weten niet goed hoe we dit hier weg moeten werken.' Sander wijst naar de plaats waar het muurtje aan de buitenmuur vast had gezeten.

Sorgdrager draait verward zijn hoofd naar Sander. 'O euh... een kwestie van plamuren lijkt me. Of gipsplaten ertegenaan, kan ook.'

'Ja, alleen de gaten zijn zo groot, dat het niet goed hecht, denken we...'

Het ding staat er, zegt Sorgdrager tegen zichzelf. Hij had al zo'n vermoeden, maar inderdaad, het ding staat er. Dit is het dus. Hier liggen ze 's nachts, hier slapen ze straks. Daar in dat bed, in dat tweepersoonsbed. Hier omarmen ze elkaar, zoals die mannen op het schilderij beneden. Hier...

'Goed...,' zegt Sorgdrager, die aanstalten maakt om weer naar beneden te gaan. Sander en Michel kijken elkaar enigszins verbaasd aan. Sorgdrager loopt de kamer weer uit en Sander en Michel volgen hem terug naar beneden. Al voor Sander en Michel in de kamer zijn, zit Sorgdrager alweer in de bruinleren fauteuil. Hij zit op het puntje van zijn stoel en speelt onrustig

met zijn handbijbeltje. Sander en Michel gaan weer zitten en kijken afwachtend naar de ouderling.

'Sander, je zult begrijpen dat jullie doelbewust in zonde leven. Jullie wonen samen... twee mannen... dit... Ik zal dit moeten rapporteren aan de kerkenraad...' Sorgdrager staat op. 'Ik denk dat het helder is, er valt verder weinig te bespreken lijkt me... En ik moet zo weer door naar een andere afspraak... Een goede avond verder.' Hij draait zich zo om dat hij niet nog eens hoeft te kijken naar het schilderij aan de muur. Hij loopt naar de gang en trekt zijn jas aan. Sander en Michel zitten stomverbaasd in de kamer. De voordeur wordt geopend, enkele stappen klinken en de deur valt in het slot.

De taal van het verhaal

Het verhaal hierboven is zomaar een verhaal van een situatie die zich voor zou kunnen doen. Ouderling Sorgdrager had al wel een vermoeden dat Sander en Michel samenwoonden, maar nu weet hij het zeker. Voor hem is het samenwonen nog niet eens het grootste punt. Het ergste van alles vindt hij dat zij het bed delen met elkaar. Als hij dat ontdekt heeft, is het gesprek over. Hij *wil* niet meer praten want het is voor hem duidelijk dat ze 'doelbewust in zonde leven'. Misschien *kan* hij ook niet meer praten, omdat hij niet weet hoe en waarover.

Sander en Michel zullen ongetwijfeld hebben beseft dat hun keuze om samen te gaan wonen niet met applaus en confetti onthaald zou worden binnen de kerk. Mogelijk heeft hun opvallende nonchalance tijdens het bezoek de spanning met de ouderling juist versterkt.

Het verhaal is een van de vele mogelijke verhalen over de manier waarop het contact kan verlopen tussen homo's en bijvoorbeeld een ouderling, een predikant of een ander gemeentelid. De keuze voor een verhaal als dit heeft iets willekeurigs. Tegelijkertijd is dit een verhaal waarin in elk geval een probleem naar voren komt dat de aandacht verdient. De ouderling doet de ene na de andere ontdekking: Michel woont bij Sander, ze spreken van 'samenwonen' en ze delen het bed. De ouderling weet eigenlijk niet hoe hij daarop moet reageren en het gesprek wordt daardoor vrij abrupt afgebroken. De vragen die naar aanleiding van dit verhaal gesteld kunnen worden zijn juist voor deze bijdrage van belang, omdat deze bijdrage geschreven is voor hen die pastorale zorg willen verlenen aan homoseksuele gemeenteleden. Het is niet de bedoeling om dit verhaal als typerend te beschouwen voor ouderlingen in het algemeen en evenmin voor homo's in het algemeen. Er zijn ook verhalen waarin een welwillende pastor alleen maar op onwil en defensiviteit stuit. Ook dan kan het gesprek blokkeren. In andere gevallen loopt de spanning minder hoog op of is überhaupt geen sprake van spanning. Er zijn verhalen waarin homo's met een pastor spreken over hun pijn of over hun verlangens. Er zijn verhalen van wederzijds onbegrip, maar eveneens van wederzijds begrip. Zoveel mensen, zoveel verhalen. Ze zetten ons soms aan het denken: had dit verhaal ook anders kunnen verlopen? Hoe had dat dan uitgepakt? Hoe zou ik het gedaan hebben als pastor? Het stuk dat u nu leest is bedoeld om u te helpen antwoorden te vinden op deze vragen.

1 Ontwikkelingen

1.1 De benadering van Douma

Een eeuw geleden gold homoseksualiteit als pervers en werd er nauwelijks over gesproken. Homoseksualiteit was iets van de zondige wereld. Maar na verloop van tijd bleek steeds meer dat de scheiding tussen kerk en wereld minder scherp was dan gehoopt: ook binnen de muren van de kerk bleken zich homoseksuelen te bevinden. Dat was voor dr. J. Douma, indertijd hoogleraar ethiek aan de Theologische Universiteit te Kampen, de aanleiding om zich hier uitvoerig mee bezig te houden. In het bijzonder met het boekje *Homofilie*, waarvan de eerste druk verscheen in 1973 en dat meerdere malen herdrukt werd, heeft hij de discussie binnen de vrijgemaakte kerken en ver daarbuiten op gang gebracht.

Een van de voorstellen die Douma hierin doet is het maken van een onderscheid tussen homofilie als seksuele geaardheid of oriëntatie en homoseksualiteit als praktisering daarvan. In het eerste artikel is dit al aan de orde geweest. De winst van dit onderscheid was dat er ruimte ontstond om homo's en lesbiennes als mensen te aanvaarden en een plaats te geven binnen de christelijke gemeente. De afwijzing van homoseksualiteit als 'praktisering' hoefde zo niet samen te gaan met afwijzing van homofielen als mensen. En dat homoseksualiteit moest worden afgewezen was voor Douma helder. Op grond van zijn exegetische van diverse passages uit de Bijbel kwam hij tot de conclusie dat homoseksualiteit door de Bijbel afgekeurd wordt en dat dit afkeurende oordeel ook voor vandaag geldt.⁸

Ondanks zijn duidelijke afwijzing kenmerkt zijn denken zich ook door mildheid en billijkheid. Treffend komt dat tot uitdrukking in de titel van de feestbundel die hem werd aangeboden bij zijn afscheid als hoogleraar: *Nuchtere noodzaak*.⁹ 'Noodzaak' wijst erop dat we ons op bepaalde wijze dienen te gedragen, dat morele keuzes onvermijdelijk zijn. Tegelijkertijd is nuchterheid geboden: soms moeten we genoegen nemen met het hoogst haalbare, kiezen tussen twee kwaden of compromissen sluiten. Dat betekent in het geval van homoseksualiteit bijvoorbeeld dat het soms beter is dat iemand een vaste homoseksuele relatie aangaat wanneer diegene anders losse homoseksuele contacten zou hebben.

De visie van Douma kenmerkt zich dus door helderheid en mildheid. Zijn visie is in grote kringen binnen en buiten de vrijgemaakte kerken gemeengoed geworden. Tenminste, zo lijkt het. Want soms blijkt vooral de helderheid overgenomen te zijn, maar niet de mildheid. De hardheid waarmee sommigen zich kunnen beroepen op wat 'Douma zegt' staat haaks

⁸ Het gaat hier om de volgende teksten Genesis 19:1-26; Rechters 19; Leviticus 18:22; 20:13; Romeinen 1:26v.; 1 Korintiërs 6:9; 1 Timotheüs 1:10. Daarnaast speelt Genesis 1:27 een belangrijke rol, waar gezegd wordt dat God de mens mannelijk en vrouwelijk schiep.

⁹ J.H.F. Schaeffer, J.H. Smit en Th. Tromp, reds. *Nuchtere noodzaak: ethiek tussen navolging en compromis* (Kampen: Kok, 1997).

op de toon waarmee Douma de dingen zegt. *C'est le ton qui fait la musique*. Alleen al wat dat betreft kunnen we nog steeds wat van Douma leren.

1.2 Toenemende verlegenheid

Toch blijken steeds meer mensen moeilijk uit de voeten te kunnen met de opvattingen van Douma. Een aantal theologische vooronderstellingen worden kritisch bevraagd, zoals de wijze waarop de Bijbel of de empirie gehanteerd worden binnen het ethisch doordenken van de vragen rond homoseksualiteit. Op welke manier spreken de verschillende teksten van de Bijbel ons in deze tijd aan? Hoe kunnen wij Gods wil voor ons concrete leven leren verstaan? Wat moeten we zeggen of doen wanneer de praktijk zo weerbarstig is en zo gecompliceerd?

Dit is niet alleen het geval in de gereformeerde kerken. Onder orthodoxe christenen in het algemeen is de laatste jaren een toenemende verlegenheid met het onderwerp homoseksualiteit te bespeuren. Men bemerkt onzekerheid bij zichzelf. Heldere antwoorden uit het verleden blijken voor steeds meer mensen ontoereikend te zijn. Dat is een werkelijkheid die we ergens zullen moeten accepteren om verder te komen. We kunnen nog net zo hard hopen dat we heldere antwoorden op belangrijke vragen hebben, maar onszelf voor de gek houden is niet goed. Kunstmatige zekerheden kunnen schadelijk zijn in onze relatie met God, met onze naaste en met onszelf. Toch moet het gesprek doorgaan. Want als we geen woorden meer delen met elkaar, verwatert en vervluchtigt de relatie. Dan zijn we allemaal aan ons lot overgelaten.

1.3 De benadering van De Bruijne

Ook Douma's opvolger aan de Theologische Universiteit in Kampen (Broederweg), dr. A.L.Th. de Bruijne, signaleert deze ontwikkeling naar groeiende verlegenheid. In een tweetal pittige artikelen heeft hij gepoogd een constructieve bijdrage te leveren aan het debat over kerk en homoseksualiteit.¹⁰ De Bruijne wijst erop, dat de ethiek niet kan volstaan met het exegetiseren van enkele losse teksten uit de Bijbel. Hoe waardevol dat ook kan zijn, er moet meer gebeuren dan dat. Daarom pleit hij ervoor het bijbelse spreken over homoseksualiteit te plaatsen binnen het verhaal van God met mensen, zoals dat in de Bijbel beschreven wordt. Dat verhaal heeft enkele cruciale 'momenten' of 'coördinaten', namelijk de schepping, de verlossing in Christus en het komende Koninkrijk.

Voor elk van die 'coördinaten' moeten we oog hebben om werkelijk deel uit te kunnen maken van de geschiedenis die God met ons doormaakt. Als het nu gaat om (homo)seksualiteit, dan stelt De Bruijne het volgende. Als je alleen denkt vanuit de schepping, zijn niet alleen homoseksuele relaties onnatuurlijk, maar ook ongetrouwd blijven en je seksueel onthouden.¹¹ Dat is een uitspraak die we even op ons in moeten laten werken. Dat

¹⁰ A.L.Th. de Bruijne, 'Is de Bijbel duidelijk over homoseksuele relaties?' en 'Homofilie als pijnlijke gave.' *De Reformatie* 80, no. 37 (2005): 665-668 en no. 38 (2005): 685-689. De artikelen zijn te vinden op de website www.dereformatie.nl

¹¹ A.L.Th. de Bruijne, "Is de Bijbel duidelijk over homoseksuele relaties?", 667.

homoseksualiteit 'onnatuurlijk' of 'tegennatuurlijk' is, dat is iets wat menig orthodox christen met opvallend snelle instemming zal beamen.¹² Maar het woord van God '*het is niet goed dat de mens alleen is*' (Genesis 2:18), gesproken in de tuin van Adam en Eva, verklaart volgens De Bruijne het ongetrouwd blijven als strijdig met dit uitgangspunt.

Daarom wijst De Bruijne op de beweging van schepping naar Koninkrijk. Op dit punt zijn de uitspraken van Paulus in 1 Korintiërs 7 van belang. Daar blijkt Paulus het afzien van een seksuele relatie als een serieus te overwegen optie neer te zetten. Blijkbaar is dat een mogelijkheid geworden in de door Christus herschapen werkelijkheid van de kerk. Paulus relateert het huwelijk, zowel doordat hij zelf ongetrouwd was als door zijn spreken over het huwelijk. Ongetrouwde mensen, die tot dan toe vaak aan de zijlijn hadden gestaan, krijgen nu opeens een meer centrale plaats in de gemeente. Het is tegen deze achtergrond dat het afkeurende spreken van de Bijbel over homoseksualiteit begrepen moet worden, aldus De Bruijne.

Ook op De Bruijne wordt soms een selectief beroep gedaan. Zijn hoge inzet en zijn nadruk op de radicale navolging van Christus kunnen echter niet losgezien worden van zijn pastorale invoelingsvermogen en zijn nadruk op het *gemeenschappelijk* navolgen van Christus. Ook in zijn ethische visie speelt het bedenken en verantwoorden van leefbare compromissen een belangrijke rol. We komen hier in par. 4 op terug¹³.

1.4 Breuk met de kerkgeschiedenis?

We hebben nu een schets gegeven van de recente ontwikkelingen binnen de gereformeerde kerken. Pas de laatste decennia is er discussie ontstaan over de vraag of en hoe er ruimte kan zijn voor homoseksuele relaties. Gemakkelijk kan dan worden gezegd dat homoseksualiteit eeuwenlang door de kerk is afgekeurd. Waarom zouden we daar nu opeens anders over moeten gaan denken? Geven we dan niet teveel toe aan de tijdgeest?

1.4.1 Homoseksualiteit in de kerkgeschiedenis

Op dit punt loont het om wat verder terug te gaan in de kerkgeschiedenis. Als we dan op zoek gaan naar hoe er in het verleden door de kerk gesproken is over homoseksualiteit, doet zich meteen al een probleem voor. Wat we bedoelen met homoseksualiteit verschilt van tijd tot tijd en van plaats tot plaats (zie ook het [eerste deel, par. 1.4](#)). Daar komt vervolgens bij dat homoseksualiteit *als een geaardheid* een concept is dat nog maar een eeuw oud is. In de eeuwen daarvóór heeft de kerk zich nooit uitgelaten over de homoseksuele geaardheid, omdat men deze als zodanig niet kende. De kerk heeft wel afkeurend gesproken over homoseksuele *handelingen*. Dat afkeurende spreken moet echter niet op zichzelf beschouwd worden. Het

¹² Het gebruik van de aanduiding 'tegennatuurlijk' in de afwijzing van homoseksuele relaties hangt samen met een bepaalde vertaling van het *para phusin* (door o.a. de NBV vertaald met 'tegennatuurlijk') in Rom. 1:26 en met de exegetische van Rom. 1:24-27 in hun context.

¹³ Noot redactie: na het afsluiten van deze artikelen is verschenen Maarten van Loon, *In liefde en trouw?, een studie naar homoseksuele relaties in de christelijke gemeente vanuit Romeinen 1*, Barneveld 2012 en: A. de Bruijne, red., *Open en kwetsbaar, christelijk debat over homoseksualiteit*, Barneveld 2012, naar aanleiding van een studiedag van de Theologische universiteit te Kampen

moet worden gezien binnen het kader het spreken van de kerk over huwelijk en voortplanting. Elke seksuele handeling die niet op voortplanting gericht was of die zelfs de schijn had daar niet op gericht te zijn, werd afgekeurd.¹⁴ De tijd waarin we nu leven verschilt behoorlijk van vroegere tijden. Seksualiteit is ook voor veel christenen iets dat niet alleen bedoeld is voor de voortplanting, maar ook iets om gewoon van te genieten. De gerichtheid op de voortplanting wordt dus in zekere zin gerelativeerd. Ook iemand als De Bruijne geeft aan dat seksualiteit niet alleen bedoeld is voor voortplanting. Seksualiteit is volgens hem ook "een intense manier om liefde te communiceren en in het geven ervan tegelijk te ontvangen in een gezamenlijke ervaring van geluk en genot."¹⁵ De relatieve loskoppeling van seksualiteit en voortplanting is een breuk met in elk geval een groot en belangrijk deel van de christelijke traditie.

1.4.2 Relatie man-vrouw

Niet alleen in ons denken over seksualiteit, maar ook in ons denken over de relatie tussen mannen en vrouwen is een en ander veranderd. Steeds meer wordt de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen benadrukt. Wie een blik werpt op de uitspraken van diverse theologen uit de christelijke traditie bemerkt al snel hoe anders we tegenwoordig denken, zelfs als we geen grote voorstanders zijn van feministische emancipatie. Om enkele voorbeelden te noemen:

- *Tertullianus* noemde de vrouw de poort naar de hel, omdat zij de man verleidde; het was haar schuld dat zelfs Gods Zoon moest sterven.
- *Luther* vergeleek mannen en vrouwen met elkaar en verklaarde op grond van de smalle schouders, de brede heupen en het beperkte verstand van de vrouw, dat zij gemaakt was om thuis te blijven, in huis te zitten, het huishouden te doen, kinderen te baren en groot te brengen.
- En *Calvijn* vergeleek man en vrouw met zon en maan: de vrouw doet niets meer dan de heerlijkheid van de man weerspiegelen.¹⁶

Op zo'n manier durft tegenwoordig vrijwel niemand meer over vrouwen te spreken.

Vervolgens zijn ook de verhoudingen tussen mannen onderling en tussen vrouwen onderling veranderd. Op allerlei gebieden is sprake van toenemende verscheidenheid. Kortom, allerlei sociale relaties zijn anders gestructureerd dan voorheen en dat heeft ook invloed op de manier waarop zowel homo's als hetero's hun eigen seksualiteit en de seksualiteit van de ander beleven en waarderen.

¹⁴ Zie uitgebreider hierover: Frans J.H. Vosman, "Zwijgen over wat goed bleek te zijn." *De ordening van het verlangen: vriendschap, verwantschap en (homo)seksualiteit in joodse en christelijke tradities*, red. A.-M. de Korte, e.a., 45-67 (Zoetermeer: Meinema, 1999), 46-51.

¹⁵ A.L.Th. de Bruijne, "Is de Bijbel duidelijk over homoseksuele relaties?", 667.

¹⁶ Zie voor deze uitspraken en die van nog andere theologen (Origenes, Thomas van Aquino, C.S. Lewis en Karl Barth) R.R. Ganzevoort en A.L. Veerman, *Geschonden lichaam: pastorale gids voor gemeenten die geconfronteerd worden met seksueel geweld* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2000), 93v.

2 De verdeling van de rollen en de pastorale relatie

2.1 Een eerste kennismaking

De combinatie van homoseksualiteit en kerk blijkt een spanning op te leveren. Maar als we zeggen dat homoseksualiteit binnen de kerk een probleem is, dan moeten we bekijken wat voor wie een probleem is. Er zijn verschillende mensen die verschillende problemen en spanningen ervaren. Veel homo's ervaren bepaalde spanningen, sommigen minder en anderen eigenlijk niet. Hetzelfde geldt voor hetero's. In een gesprek is het goed om te bezien welke problemen en spanningen de betrokkenen (inclusief uzelf) ervaren en hoe alle betrokkenen kunnen leren omgaan met die spanning. Hier staan we stil bij de problemen en spanningen die uzelf zou kunnen ervaren in de omgang met homoseksuele gemeenteleden.

Op allerlei manieren kun je als pastor in contact komen met homo's of lesbiennes in je wijk of gemeente. Een man die al jarenlang lid is van de gemeente, vertelt tijdens het jaarlijkse huisbezoek dat hij homo is. Een jonge vrouw die net binnengekomen is vertelt wat over zichzelf en noemt daarin ook haar lesbische relatie. Zomaar twee voorbeelden van hoe mensen over hun homoseksualiteit kunnen spreken tegenover u als pastor. Maar het is ook goed denkbaar dat u via een derde iets opvangt over een gemeentelid: 'Wist jij dat Rik homo is?' Wanneer zich zulke situaties voordoen is het goed om uzelf enkele vragen te stellen:

- Wat voor beelden heb ik van homo's? En hoe zijn die beelden gevormd?
- Ken ik andere homo's of lesbiennes? Zo ja, ken ik ze uit mijn directe omgeving, bijvoorbeeld uit mijn vriendenkring of uit mijn familie? En hoe is mijn relatie met hen? Waardeer ik mijn relatie met hen meer positief of meer negatief? En in hoeverre speelt hun homoseksualiteit en/of mijn heteroseksualiteit daarin een rol?
- Ken ik dit gemeentelid al langer? Ben ik al eerder bij dit gemeentelid op bezoek geweest? Ben ik in staat om dit gemeentelid in de eerste plaats te benaderen *als mens* of staat diens homozijn nu op de voorgrond?
- (Als u het via een ander te horen hebt gekregen:) wat doe ik met die informatie? Is het een aanleiding om eens langs te gaan? En zo ja, met welk doel?
- Wat voor gevoelens roept het bij mij op als iemand mij vertelt dat hij/zij homo/lesbisch is? (Denk bijvoorbeeld aan gevoelens als nieuwsgierigheid, schrik, aversie, woede, medelijden, verwarring of onzekerheid.) En waarom komt juist *dit* gevoel bij mij naar boven? Heeft het te maken met de manier waarop diegene het mij vertelt of met het beeld dat ik van homo's/homoseksualiteit heb? Of heeft het te maken met hoe ik mijn heteroseksualiteit beleef?

Wanneer een gemeentelid aan u vertelt dat hij/zij homo/lesbisch is, dan heeft diegene daar een reden voor. Maar die reden is niet altijd dezelfde. Want ieder mens is uniek en zit anders in elkaar. Dat geldt dus ook voor homo's en lesbiennes. In het [eerste artikel \(par. 1.4\)](#) hebben we al gewezen op de grote diversiteit tussen homo's. En iedere homo is niet alleen maar homo: er zijn heel wat dingen in zijn/haar leven die min of meer los staan van zijn/haar homoseksuele gerichtheid. Dat betekent goed luisteren naar wat iemand u vertelt. Wat verwacht diegene van u? Hoe kunt u deze persoon verder helpen in zijn/haar leven met de Heer en met allen die de Heer in zijn genade aan hem/haar heeft gegeven om mee samen te leven?

2.2 De rol van de pastor

Iemand die pastor is, krijgt een bepaalde rol. Dat geldt op verschillende manieren. U heeft zelf een idee over de rol van pastor. Tegelijkertijd hebben anderen ook daar hun beelden bij en hun ideeën over. Met andere woorden, ook zij kennen aan u een rol toe. En er kan dus een verschil zijn tussen hoe u uw rol als pastor ziet en hoe zij uw rol als pastor zien. Het is voor de pastorale zorg van belang om dat helder te krijgen.

Er kunnen zich situaties voordoen waarin er grote verschillen zijn tussen enerzijds de visie van de pastor op diens eigen rol en die van de pastorant, en anderzijds de visie van de pastorant op diens eigen rol en die van de pastor. Het heeft te maken met het doel van pastoraat en daarmee samenhangend het doel van de ambten. In dit gedeelte staan we stil bij dit soort situaties en zoeken we naar de achtergronden daarvan.

2.2.1 Toezien (dat je niet valt)

Hoe kan het dat soms juist de gesprekken met ambtsdragers zo moeizaam verlopen?¹⁷ Waarom zijn sommige gesprekken zo frustrerend, zowel voor de pastor als voor de pastorant? Die vragen kunnen moeilijk los van de specifieke situaties beantwoord worden. Een gesprek is een wisselwerking tussen de gesprekspartners. Homoseksuele gemeenteleden kunnen in de aanval gaan vanuit een bepaald vooroordeel over ambtsdragers. Ze kunnen namelijk het idee hebben, dat ambtsdragers mensen zijn die zich zo nodig met hun zaken willen bemoeien. Dat vooroordeel kan ontstaan zijn door eigen ervaringen of door verhalen van anderen.

Zo kan het ook te maken hebben met de taak die ambtsdragers menen te hebben, namelijk opzien over of toezien op de leer en het leven van gemeenteleden. En het idee dat iemand je komt controleren of beoordelen is niet altijd prettig. Daarom is het van belang kort stil te staan bij de taak van ambtsdragers, zoals dat verwoord is in het 'Formulier voor de bevestiging van dienaren des Woords' en het 'Formulier voor de bevestiging van ouderlingen en diakenen' (we citeren uit het kerkboek voor de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)).¹⁸

¹⁷ Deze situaties doen zich weliswaar voor, toch zijn er ook genoeg voorbeelden van relaties waarin deze spanning minder of niet aanwezig is. Verhalen verschillen sterk per gemeente of per geval (zie ook [het eerste artikel par. 2.4](#)). We besteden juist aandacht aan deze spanningsvolle situaties in de hoop om zo te voorkomen dat deze situaties zich voor blijven doen.

¹⁸ Het eerste paginanummer verwijst naar de bladzijden in de uitgave 1985; het tweede naar de uitgave 2006.

'Door aan de ouderlingen met de dienaren des Woord de leiding van de gemeente toe te vertrouwen, beschermt Christus zijn kerk tegen heerszuchtig optreden van enkelingen.' (p. 551/782) Dat is waartegen de instelling van de ambten en de aanstelling van ambtsdragers in de gemeente van Christus bescherming moet bieden. Het positieve doel wordt al eerder besproken, en predikanten en ouderlingen blijken voor een deel een zelfde taakomschrijving te hebben. Predikanten *'zien toe op de leer en het leven van de gemeenteleden en hoeden Gods kudde'* (p. 542/772) en ouderlingen *'zien (...) erop toe, dat elk lid van de gemeente zich in belijdenis en wandel gedraagt naar het evangelie'* (p. 551/783). Het doel van de verschillende ambten wordt ook omschreven met de woorden van Paulus in Efeziërs 4:12: *'om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon, tot opbouw van het lichaam van Christus'* (p. 550/782).¹⁹

Zorg voor uzelf

Wanneer we de belangrijkste bijbelteksten bekijken die hier aan de orde zijn, dan gaat het in de eerste plaats om Handelingen 20:28. Daar zegt Paulus tegen de oudsten van de gemeente (vgl. 20:17): *'Zorg voor (Gr. prosechete) uzelf en voor de hele kudde waarover de heilige Geest u als herders heeft aangesteld.'* De oudsten moeten voor de hele kudde zorgen, maar Paulus haalt uit die kudde een bepaalde groep naar voren: de oudsten zelf! Blijkbaar moeten ze eerst zorgen voor en toezien op zichzelf. Ook in een andere belangrijke tekst (1 Tim. 3:1-5) komt dat zelfkritische element naar voren. Paulus geeft aan dat het een eerzaam streven is als iemand opziener (Gr. *episkopos*) wil worden, maar meteen daarop volgt: *'Een opziener moet onberispelijk zijn.'* Paulus is zich bewust van het gevaar dat mensen zich blindstaren op de splinter in het oog van een ander zonder de balk in hun eigen oog te bemerken (Matt. 7:1-5).

Het werk van een ambtsdrager is zowel het opzien als het toezien (of 'zorgen voor'). Het opzien drukt het hiërarchische in de relatie uit, terwijl het toezien juist het evenmenselijke van de relatie benadrukt. Het evenwicht moet gezocht worden door een zelfkritische houding en een gerichtheid op het heil van de ander.

Toerusting

Dat laatste komt naar voren in het door Paulus in Efeziërs 4:12 geformuleerde doel: *'de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon, tot opbouw van het lichaam van Christus.'* Het valt daarin op dat Paulus met hoge woorden over de leden van de gemeente spreekt: hij noemt hen *'de heiligen'*. Wanneer je als ambtsdrager de aan jou toevertrouwde gemeenteleden als heiligen/geheiligden beschouwt, dan heeft dat een heilzame uitwerking op de manier waarop je je ambtswerk vervult. En het toerusten waar Paulus over spreekt, drukt dienstbaarheid uit: niet iemand ergens mee opzadelen, niet iemand belasten, maar toerusten: verzorgen, bemoedigen, vertroosten, vermanen – kortom, allerlei verschillende benaderingen om de ander tot bloei te laten komen in zijn/haar geloof.

¹⁹ We gebruiken hier de Nieuwe Vertaling (NBG 1951), omdat deze in het formulier gebruikt is. (Inmiddels is er een versie waarin Nieuw Bijbel Vertaling (2004) gebruikt wordt. Zie www.gkv.nl)

Bescherming tegen heerszucht

Door ouderlingen en predikanten aan de gemeente te geven beschermt Christus, zo stelt het formulier in navolging van Paulus, zijn kerk tegen heerszuchtig optreden van enkelingen. Het formulier bedoelt hier te zeggen dat zonder een (gekozen) kerkenraad er enkelingen kunnen zijn die de dienst uitmaken.

Waar het formulier geen oog voor heeft is de mogelijkheid dat *binnen* de kerkenraad enkelingen heerszuchtig optreden of dat de kerkenraad als geheel heerszuchtig wordt. Het is echter goed om ook hiervoor beducht te zijn. Om uzelf hiertegen te beschermen kunt u bijvoorbeeld een kritische gesprekspartner zoeken binnen de kerkenraad. Kies bij voorkeur iemand van wie u weet dat hij anders is, denkt en werkt dan uzelf. Schroom ook niet om in voorkomende gevallen raad te vragen aan uw medeambtsdragers.

2.2.2 Het hoge woord

Als iemand je vertelt dat hij/zij homo/lesbisch is, dan is dat meestal 'het hoge woord' dat 'eruit' moet. Vaak kost het hem/haar moeite om het te zeggen en worden eerst allerlei omwegen bewandeld. Als dat hoge woord er dan uit is, geeft dat voor die persoon een enorme ontlading. Op dat moment is de grootste spanning er voor hem/haar af, maar voor u begint het misschien juist. Hier is het van belang dat u uzelf de hierboven genoemde vragen stelt (zie par. [2.1](#)). Het kan zomaar zijn dat u niet weet wat u moet zeggen. Dan valt er een stilte. En veel mensen kunnen niet tegen die stilte. Je raakt in paniek: ik moet nu wat zeggen, ik moet nu wat doen. Nogal wat pastores gaan vervolgens die stilte vullen met een soort preek. Ze steken een verhaal af over dat het best moeilijk kan zijn, maar dat God het niet goedkeurt, etc. *Juist op dit soort momenten is het gevaar aanwezig dat de pastorale relatie verstoord wordt.*

Dat er een stilte valt is niet erg. Dat u niet weet wat te zeggen is niet erg. Dat het bij u allerlei beelden en emoties oproept is ook niet erg. Geef de stilte de ruimte en geef hem/haar de ruimte om zijn/haar verhaal verder te doen. Zeker in zo'n eerste kennismaking is het stellen van vragen veel belangrijker dan het geven van antwoorden, temeer omdat die antwoorden vaak antwoorden zijn op vragen die niet gesteld zijn. Vraag dus liever door en stel vragen als: hoe ervaar je het om homo te zijn? Hoe ben je tot die conclusie gekomen? Heb je het al met anderen gedeeld? En hoe hebben die gereageerd? Door dat soort vragen te stellen, kunt u beter zicht krijgen op wat het voor diegene betekent om homo te zijn. En al pratend kan hij/zij zelf ook helder krijgen hoe hij/zij het beleeft.

Verder is het goed te beseffen dat u in veel gevallen niet de eerste bent met wie diegene erover spreekt. Ook wanneer dat wel het geval is, heeft die persoon er zelf al een tijd mee rondgelopen. Hij/zij heeft nagedacht over de betekenis van homoseksuele gevoelens en heeft allerlei ervaringen (zie bijv. in het [eerste deel par. 1.4](#)). Hij/zij heeft dus vaak al een hele ontwikkeling doorgemaakt. Zowel in het denken over homoseksualiteit als in de spiritualiteit is diegene mogelijk zelfs 'verder' dan u als pastor. Dat *kan* bij u als pastor het gevoel oproepen dat u met lege handen staat: u hebt weinig (in) te brengen of te bieden. Misschien geeft dat het gevoel dat u faalt. Maar waarschijnlijk kijkt die ander niet zo tegen u aan. Diegene is misschien wel

blij dat hij/zij zijn/haar hart heeft kunnen luchten. En u hebt geluisterd. U hebt zijn/haar stem gehoord.

2.2.3 De grenzen van de pastorale professionaliteit en de persoonlijke grenzen

Er is veel wat mensen binnen de gemeente voor elkaar kunnen doen. Er is veel wat predikanten, ouderlingen, diakenen en kerkelijk/pastoraal werkers kunnen betekenen voor gemeenteleden. Toch kunt u merken dat u bij uzelf tegen bepaalde grenzen aanloopt. Twee enigszins verschillende situaties zijn hier mogelijk: of u loopt tegen persoonlijke grenzen aan of u loopt tegen professionele grenzen aan. We werken dit uit:

Eerst voor de persoonlijke grenzen. Een pastoraal contact kan klikken of niet. Soms liggen pastor en pastorant elkaar niet. Ook kan het zijn dat u door uiteenlopende oorzaken niet in staat bent om iemand pastorale zorg te verlenen, bijvoorbeeld omdat u emotioneel te betrokken bent bij de thematiek. In zulke gevallen is het beter om in overleg met de pastorant een collega te vragen om het contact over te nemen.

U kunt ook tegen professionele grenzen oplopen. Er kunnen zich ook situaties voordoen waarin het gesprek minder pastoraal van aard is en een meer psychologisch karakter krijgt. Afhankelijk van uw kennis en vaardigheden op dat gebied is het goed om te bekijken wat u wel en niet voor die ander betekenen kunt. Soms is het verstandig om gemeenteleden door te verwijzen naar een psychosociale hulpverlener.

Verwijzen

Bij doorverwijzing kan gedacht worden aan zelfstandig werkende maatschappelijk werkers, psychologen of psychotherapeuten uit de omgeving. Vooral een predikant of pastoraal werker is als het goed is op de hoogte welke hulpverleners in de omgeving werkzaam zijn en wat hun kwaliteiten en achtergronden zijn. Over het algemeen is een predikant of pastoraal werker beter dan ouderlingen of anderen in staat om in te schatten of het wenselijk is om naast of in plaats van pastorale zorg te zoeken naar psychosociale zorg voor het gemeentelid. In overleg met de pastorant kan gekozen worden voor een specifiek christelijke hulpverlener of juist voor een hulpverlener die niet vanuit een specifiek christelijke visie werkt.²⁰

Naast zelfstandig werkende hulpverleners zijn er ook hulpverleningsinstellingen. Twee *christelijke* instellingen bespreken we nu al kort: Eleos en Different (zie ook het [derde deel, par. 3](#)). Zowel Eleos als Different beschouwen homoseksualiteit als een afwijking van de goddelijke norm. Bij Different komt dat het sterkst tot uitdrukking en is de psychosociale hulp sterk door deze visie gekleurd. Dit hangt onder andere samen met het feit dat het instellingen zijn met doelstellingen en grondslagen. Wat dat betreft verkeren zelfstandig werkende psychosociale hulpverleners in een positie waarin ze dit meer open kunnen laten en kunnen laten af hangen van de inbreng van de cliënt.

Wanneer een gemeentelid de stap naar een psychosociale hulpverlener durft te zetten, blijf dan zelf wel contact houden met diegene. Doorverwijzen betekent niet dat uw taak als pastor erop zit. Ook iemand die gesprekken

²⁰ Zie voor het omgaan met eigen en andermans grenzen het artikel *Helpen en Zorgen* (red).

heeft bij een psychosociale hulpverlener heeft zorg vanuit en door de gemeente nodig. Er voor de ander zijn is misschien wel belangrijker dan te willen 'helpen'. Daarnaast is een pastoraal contact of traject naast een psychosociaal contact of traject soms zeer wenselijk: ze sluiten elkaar niet uit, maar vullen elkaar aan.

2.3 De rol van de pastorant

De visie die u op uw rol als pastor hebt, hangt samen met de visie die u op de rol van de pastorant hebt. Als het gaat om homoseksuele gemeenteleden, hangt dit onder andere samen met hoe u tegen homo's of lesbiennes aankijkt (zie het [eerste deel, par. 1.4](#) en in dit deel [Een kort verhaal \(I\)](#)). Het heeft ook te maken met hoe u aankijkt tegen pastoraat. Pastorale zorg is een vorm van hulp en is dus bedoeld voor mensen die hulp nodig hebben. Het is dan ook een van de eerste doelen in een pastorale relatie om te bespreken wat iemand precies van u verwacht.

Homo's die het moeilijk hebben, hebben hulp nodig. En het is goed als ze die ontvangen vanuit de gemeente. Het is echter wel de bedoeling dat die hulp zodanig is dat ze uit die afhankelijke rol komen en geholpen worden om zelfstandig geestelijk te functioneren. Het kan echter ook zijn dat een homoseksueel gemeentelid niet in een afhankelijke rol zit. Hij/zij heeft zelf al een hele geestelijke groei doorgemaakt, heeft bepaalde keuzes gemaakt en stappen gezet. Soms blijkt dat pastores juist moeite hebben om met deze groep om te gaan.

Pastoraat aan mensen in een afhankelijke rol lijkt gemakkelijk, omdat de pastor de regie kan houden. Dat is anders bij een pastorant die niet in een afhankelijke rol zit. Het doel van pastoraat is echter dat de pastorant in staat gesteld wordt om zelfstandig geestelijk te functioneren. En als iemand al een eind op weg is naar dat doel, dan is dat toch vooral iets om te bewonderen?

2.4 De pastorale relatie

De wederzijdse visie op elkaars rollen en de onderlinge afstemming geven de relatie vorm op een manier die voor zowel de pastor als voor de pastorant bevredigend is. Aan hetgeen we hierboven besproken hebben voegen we nog enkele zaken toe die de relatie tussen pastor en pastorant betreffen.

Vanwege het belang van een goede start, beschrijven we vooral het begin van een pastorale relatie. Het vervolg ervan kan gezien de heel diverse situaties op heel veel manieren plaats vinden.

2.4.1 Spanningen in de pastorale relatie

Soms gebeurt het dat homoseksuele gemeenteleden in conflict raken met hun ouderling, predikant of kerkenraad. In zulke situaties kunnen er allerlei dingen mis gaan. Zo gebeurt het wel eens dat ouderlingen tijdenlang niets van zich laten horen, terwijl ze weten dat iemand homoseksueel is en zijn/haar vragen heeft. Als dan opeens blijkt dat diegene een homoseksuele relatie is aangegaan, worden in korte tijd stappen gezet door een kerkenraad. De zogenoemde 'trappen van de kerkelijke tucht' worden bewandeld of beter gezegd afgeraffeld, waarbij het zelfs voorkomt dat (tegen het kerkrecht in) bepaalde treden voor het gemak overgeslagen worden.

Tijdenlang was er geen vuiltje aan de lucht en in *no time* kleurt de lucht aardedonker.

Vermoedelijk speelt hierin mee dat een kerkenraad ervan uitgaat dat het gemeentelid in kwestie wel weet dat een homoseksuele relatie niet goed is en het daarbij laat. Er wordt geen gesprek gevoerd over het 'hoe dan wel' en de homo/lesbienne in kwestie wordt aan zijn/haar lot overgelaten. We hopen dat dit stuk ertoe bijdraagt dat dit soort pijnlijke en schadelijke situaties vermeden worden. Er zijn namelijk heel wat homo's en lesbiennes de kerk uit gestapt (en misschien zelfs min of meer de kerk uit *getrapt*).

Aan de andere kant kan het ook gebeuren dat u als pastor in contact komt met homo's die heel defensief reageren op wat je ook maar zegt. Dat kan te maken hebben met een vooroordeel dat diegene over ambtsdragers heeft, bijvoorbeeld dat die er alleen maar op uit zijn om je op je zonden te wijzen. Wanneer u zo'n houding waarneemt, kunt u dat benoemen en vragen waarom men zo reageert. Ook is het misschien goed om op zo'n moment er gewoon voor te kiezen om te luisteren en vragen te stellen zonder verder een oordeel, een advies of een suggestie mee te geven. U laat een discussie achterwege over hoe u als ouderling bent of wilt zijn, maar laat door uw reactie merken dat u werkelijk naar die ander wilt luisteren. Dat kan soms veel effectiever zijn dan een gesprek of discussie erover. Het is aan de andere kant ook goed om uw integriteit als pastor te beschermen. Dat kan betekenen dat u zich op een gegeven moment duidelijk verweert tegen eventueel geuite vooroordelen.

2.4.2 Van aangezicht tot aangezicht

In de film *Priest* (zie het [derde deel, par. 2.2](#)), over een orthodoxe priester die in botsing komt met de leden van de parochie vanwege zijn homoseksuele vriendschap, komt een scène voor waarin een gemeentelid kwaad opstaat tijdens de mis. De ene na de andere bijbeltekst werpt deze de priester voor de voeten. De priester staat te trillen op zijn benen, maar heeft de moed om diverse bijbelteksten daarnaast of daartegenover te stellen. De spanning loopt hoog op. Van een werkelijk gesprek is geen sprake en van een ontmoeting komt het niet. 'Er staat geschreven...', roept de man, en hij citeert enkele teksten uit de Bijbel. Deze teksten fungeren echter als blokkades, als de eerste, de tweede en de zoveelste steen die gegooid wordt door iemand die zonder zonde lijkt te zijn.

Zinnen die beginnen met 'God zegt', 'de Bijbel zegt', 'de kerk zegt' of 'Douma zegt' blokkeren in de meeste gevallen het gesprek. Aan de Bijbel, de kerk en aan mensen binnen de kerk (zoals Douma) kennen we een bepaald gezag toe. Maar over de aard van dat gezag, over het gewicht dat we eraan toekennen en over de interpretatie van die 'bronnen', kunnen we onderling verschillen. Daarom kun je je niet verschuilen achter wat de kerk, de Bijbel of bepaalde mensen zeggen of zouden zeggen. Op die manier stel je jezelf buiten schot.

Wie echter Christus wil navolgen, moet leren om net als hij kwetsbaar te zijn met de kwetsbaren. Als we samen staan voor het aangezicht van God hebben we dus ook met elkaar te maken. Dat betekent dat we moeten leren om van aangezicht tot aangezicht te staan met elkaar. Daar is moed voor nodig en liefde. En die putten we uit het gezamenlijk staan voor het aangezicht van de Eeuwige in onze erediensten, in verbondenheid met onze ene Heer Jezus

Christus. Als we elkaar niet in Christus weten te ontmoeten, dan is er iets fundamenteel mis met onze onderlinge relatie. Als we daar niet aan werken, is elk beroep op welke externe instantie dan ook een misbruik van de Naam van God. En dus een misbruik van wat Hij ons in Christus uit genade geeft: de Kerk, de Schrift, mensen als Douma en De Bruijne en mensen als u en mij.²¹

2.4.3 De beperkte waarde van ethische lectuur

Binnen de christelijke wereld is veel geschreven over homoseksualiteit. In het derde artikel geven we een korte lijst van enkele boeken over homoseksualiteit. Boeken zijn er om gelezen te worden, maar het is goed om ook de beperkte waarde van deze literatuur in te zien. Het is vaak niet wenselijk om aan homoseksuele gemeenteleden een boek mee te geven met het advies dat maar eens te lezen. Het gevaar is namelijk dat u daarmee de relatie die u met het gemeentelid hebt, verbreekt door het gemeentelid 'alleen te laten met een boek'.

Verder is het de vraag of het boek geschikt is en of het toegankelijk is voor een theologisch ongeschoolde lezer. Het is veel wenselijker om eventueel zelf dergelijke literatuur te lezen en daarmee uw omgang met homoseksuele gemeenteleden te verrijken. Probeer dat dan zo te doen dat u niet alsnog allerlei inzichten en teksten van een ander voor de voeten van uw gemeenteleden werpt. Met andere woorden, zorg dat van een werkelijk gesprek sprake blijft.

Maar ook voor uzelf kunnen bepaalde boeken te hoog gegrepen zijn. Dat hangt mede af van uw eigen theologische kennis en inzicht. Stel uzelf de vraag of u vrij en kritisch zulke literatuur naar waarde kunt schatten om ze te gebruiken in uw werk als pastor. Het is namelijk niet wenselijk voor de relatie met het homoseksuele gemeentelid dat u zich in het gesprek met hem of haar beroept op auteurs die u als autoriteit beschouwt, zonder dat u zelf hun gedachten kritisch hebt verwerkt.²²

Nog een andere situatie is goed denkbaar, namelijk dat het homoseksuele gemeentelid zelf al heel wat gelezen heeft. Dat kan u zomaar het gevoel geven dat u niets meer 'in te brengen' hebt. En misschien heeft u wel het idee dat dat juist uw taak is. Blijf in zulke situaties echter gericht op het heil van het gemeentelid en probeer een open uitwisseling van gedachten aan te gaan. Blijf gericht op zijn/haar zelfstandig geestelijk functioneren (vgl. par. [2.3](#)).

²¹ Zie voor dit onderdeel ook het artikel van prof. dr. C.J. de Ruijter: Begeleiden van relaties (red)

²² Met het boek van J. Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality: gay people in Western Europe from the beginning of the Christian Era to the fourteenth century* (Chicago / London: The University of Chicago Press, 1980) hadden 'progressieve' christelijke homo's in Amerika een uitvoerig gedocumenteerd boek in handen van een hoogleraar aan de beroemde Yale University. 'Zie je nu wel', zeiden ze, terwijl velen van hen het boek niet eens gelezen hadden. Iets vergelijkbaars gebeurt nu met het boek van R.A.J. Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice: Texts and Hermeneutics* (Nashville: Abingdon Press, 2001). Dit is een eveneens uitvoerig gedocumenteerd boek van een deskundig docent Nieuwe Testament aan een universiteit in Amerika. En er wordt door 'conservatieve' christenen naar verwezen ('zie je nu wel') zonder dat ze het gelezen hebben. De waarde van dergelijke boeken dient eerst binnen de theologische wetenschap geëvalueerd te worden.

3 Pastorale thema's

3.1 Inleiding

Het is de bedoeling om hier enkele pastorale thema's te bespreken die aan de orde zouden kunnen komen in pastorale gesprekken met homoseksuele gemeenteleden. Allereerst wordt stilgestaan bij de thematiek van seksualiteit in het algemeen (par. [3.2](#)). Vervolgens worden vragen besproken die te maken hebben met de ervaring van Gods genade, het besef door Hem geaccepteerd te zijn (par. [3.3](#)). Dan volgt er een gedeelte over het omgaan met verschillen binnen de christelijke gemeente (par. [3.4](#)) en een gedeelte over de vraag of een *coming out* wenselijk is (par. [3.5](#)). In een aparte paragraaf (par. [4](#)) komen delen hiervan terug.

3.2 Seksualiteit

Het omgaan met seksuele gevoelens is voor een belangrijk deel van de gelovigen een probleem. In het spreken over seksualiteit wordt het 'geniet!' vaak overschaduwd door het 'pas op!' Seksualiteit is in de ervaring van velen zagezegd eerder een mijnenveld dan een speelplaats. Van echt genieten van seksualiteit komt het dan maar moeilijk.²³ Voor homoseksuelen kan het nog lastiger zijn wanneer men het idee heeft dat elke vorm van homoseksualiteit in strijd met Gods wil is. In het zoeken naar een weg in het omgaan met (homo)seksuele gevoelens is het in de eerste plaats goed om het te bespreken in het bredere kader van liefde en verlangen (zie ook het [eerste deel, par. 1.3](#)). Ook is het goed om door te spreken over eerdere ervaringen op seksueel gebied en de betekenis die deze ervaringen hebben voor de waardering van de eigen seksualiteit (zie weer het [eerste deel, par. 1.4.6](#)). Het is ook goed om hier stil te staan bij de wijze waarop seksualiteit besproken kan worden in een pastoraal gesprek. Seksualiteit is namelijk een persoonlijk en dus gevoelig onderwerp. Daarover praten kan alleen als de ander zich veilig voelt, als hij/zij u vertrouwt. Stel uzelf van tevoren de vraag wat u zou durven toevertrouwen aan uw eigen pastor. Wanneer u volledig gesloten bent over uw eigen beleving van uw seksualiteit, zal dit het gesprek kunnen bemoeilijken, zo niet onmogelijk maken. Het gevaar is zelfs aanwezig dat er dan een vorm van projectie gaat meespelen in de relatie: als het gemeentelid open durft te praten over zijn/haar seksualiteit en daarin ook keuzes maakt die u niet durft te maken, dan kan dat gemakkelijk iets van irritatie of woede oproepen. Dan kunt u vervallen in verwijten dat het gemeentelid 'toch wel erg ver gaat' of 'het lichaam niet rein bewaart', terwijl dit opkomt uit verborgen jaloezie of frustratie: die ander durft zich op bepaalde wijze uit te drukken en te leven die u niet aan uzelf toestaat. Om

²³ Hieraan zijn allerlei complexe vragen verbonden, die te maken hebben met de waardering van het lichamelijke bestaan, de relatie tussen schepping en zonde, en de waardering van het menselijke verlangen.

zulke reacties te voorkomen is zelfkennis vereist alsook de bereidheid uzelf kwetsbaar op te stellen.

3.3 Genade en acceptatie

Wanneer iemand homoseksueel is en tevens christen, dan kan dat leiden tot het gevoel geen bestaansrecht te hebben. 'Homoseksualiteit is een gruwel', zo hebben velen geleerd, en de conclusie 'ik ben een gruwel' is dan snel getrokken. Soms krijgt men de indruk dat homoseksualiteit zo ongeveer de ergste zonde is. Als er in dit soort termen over homoseksualiteit gesproken wordt, dan raakt dat diep in de persoon van iemand die zulke gevoelens heeft. Zelfs wanneer er wordt gezegd dat God de zonde (nl. homoseksualiteit) afwijst, maar de zondaar (nl. de homo) liefheeft, dan landt dat maar moeizaam. Want zo'n scheiding kan een buitenstaander weliswaar makkelijk aanbrengen, maar een homo zelf ervaart zijn homoseksualiteit als een belangrijk onderdeel van wie hij/zij is (zie het [eerste deel par. 1.1](#) en [1.4](#)).

'God houdt van je zoals je bent.' Het is een uitspraak die je overal tegen kunt komen: in preken, in gesprekken, op conferenties. Ook tegen homo's wordt dat vaak gezegd. Over de intenties van mensen die dat zeggen, kunnen we niet zomaar uitspraken doen. Wel is het de vraag wat zo'n uitspraak precies uitwerkt. Wanneer iemand dat zegt zonder zelf de liefde van God voor concrete mensen uit te stralen, is er sprake van incongruentie: de uitspraak past niet bij de uitstraling. Deze uitspraak is alleen dan effectief wanneer degene die het zegt *zelf* (iets van) de liefde van God voor deze mens ervaart en uitstraalt. Op die manier maakt hij/zij de liefde van God geloofwaardig. Dan vertoont hij/zij het beeld van God (Gen. 1:26v.) en verwijst hij/zij in zijn/haar manier van doen en spreken naar God. Tegelijk is het van belang in die ander het beeld van God te zoeken en te herkennen. God houdt niet van die persoon, omdat Hij nu eenmaal van alle mensen houdt. Gods liefde is concreet, richt zich op concrete mensen en kan 'onder woorden gebracht worden'.

Op die manier bent u als pastor intermediair voor Gods komen tot mensen: God schakelt u in met alles wat u hebt en bent.²⁴ Dat betekent dat het aanvaarden van anderen voor een belangrijk deel afhangt van de vraag of u uzelf aanvaard weet/beleeft door God. Dit alles heeft ook te maken met de vraag wat 'aanvaard worden' nu eigenlijk betekent. God zoekt en aanvaardt wat verloren was. Hij aanvaardt vergevend wie schuldig of zondig is, aanvaardt bevrijdend wie veracht of verworpen is, aanvaardt met open armen wie intens naar Hem verlangt.

En zijn aanvaarding is niet eenmalig, maar krijgt telkens opnieuw gestalte in het leven van mensen. Aanvaarding is meer, veel meer dan vergeving alleen. Het betekent opgenomen worden in het verbond van God met mensen, opgenomen worden in de gemeenschap van de kerk en in het plan dat God tot voltooiing zal brengen. Dat plan omvat niet alleen rechtvaardiging, maar ook heiliging: God maakt ons door zijn Geest tot offers die Hem welgevallig zijn (Rom. 12:1-2).²⁵

²⁴ Vgl. J. Firet, *Het agogisch moment in het pastoraal optreden* (Kampen: Kok, 1968), 24v. et al.

²⁵ Hier ligt in elk geval een grote taak voor allen die 'het woord bedienen'.

3.4 'Gij geheel anders'?

Homo's hebben nogal eens het gevoel er niet helemaal bij te horen. Zij zijn daarin niet de enigen. Vrouwen, kinderen, jongeren, alleenstaanden, gehandicapten, hoogbegaafden, anderskerkelijken – ze kunnen zich allemaal op bepaalde momenten buitengesloten voelen binnen de gereformeerde kerk. Misschien kunt u deze lijst nog aanvullen met andere voorbeelden. Het is te vermoeden dat dan blijkt dat het ideale gereformeerde gemeentelid een heteroseksuele volwassen man is van tussen de 30 en de 55 jaar met vrouw en kinderen en die werkzaam is in de middenstand.

'Gij geheel anders', zo werd ons in het verleden voorgehouden. We moesten anders zijn dan de wereld. Deze uitspraak is echter een verkeerde vertaling van Efeziërs 4:20 in de Nieuwe Vertaling (NBG 1951); de NBV (2004) heeft een betere vertaling. Afgezien daarvan valt er nog wel iets anders te zeggen. Want hoewel de verschillen tussen 'binnen de kerk' en 'buiten de kerk' benadrukt worden, lijkt het erop dat *binnen* de kerk iedereen hetzelfde moet zijn.

3.4.1 Veelvormigheid binnen de gemeente

Van het een komt van het ander: anders zijn dan de wereld is een enorme opgave. En als we nu allemaal *op dezelfde manier* anders zijn dan de wereld, dan valt de last wel mee. Met andere woorden: als we in de kerk nu allemaal op precies dezelfde wijze anders zijn dan de wereld, dan is het een stuk makkelijker om gehoor te geven aan de oproep anders te zijn dan de wereld. Dan voelen we ons niet meer als verstotenen, maar staan we samen sterk tegen de boze wereld. En dat is stoer. En misschien is stoer zijn wel typisch iets voor een heteroseksuele volwassen man van tussen de 30 en de 55 jaar met vrouw en kinderen en die werkzaam is in de middenstand. Maar een kerk heeft ook vrouwen nodig, vrouwen die méér zijn dan 'de vrouw van'. De kerk heeft kinderen en ouderen nodig. De kerk heeft mensen nodig die 'niet denken maar doen' en eveneens mensen die met een behoorlijk intellect begaafd zijn. Zo heeft de kerk ook homo's nodig, die binnen de gemeente kunnen getuigen van het anders zijn, van hun leven uit genade en van vele dingen meer. En deze lijst blijft zich uitbreiden en beperkt zich niet tot schijnbaar onveranderlijke mensen en gegevens. Ook door andere manieren van denken en doen, andere manieren van leven en geloven wordt pluriformiteit en kleurrijkheid vormgegeven binnen de kerk. En al die verschillende mensen en manieren hebben we nodig.

Daar moet echter nog wel wat bij worden gezegd. In de eerste plaats gaat het er niet om dat 'de heteroseksuele volwassen man van tussen de 30 en de 55 jaar etc.' vrouwen, kinderen, ouderen, aanpakkers en intellectuelen nodig heeft, maar dat *de kerk* ze nodig heeft. In de tweede plaats is ook dat 'nodig hebben' nog te functionalistisch geformuleerd. Misschien kan het beter zo gezegd worden: Christus als Heer van de kerk wil ruimte geven aan al deze mensen, die samen deel uitmaken van zijn lichaam – geen kan er gemist worden!

Dat werkelijk geloven is niet gemakkelijk. Want die mensen lijken vooral lastig: kinderen lopen in de weg, ouderen zeuren maar, vrouwen doen altijd moeilijk, enzovoort. Ze dwarsbomen de plannen om stoer te zijn. De grote vraag is dus: hoe gaan we met mensen om die niet voldoen aan het standaardplaatje? Om die vraag te beantwoorden moeten we wat langer in

onze spiegel durven kijken.²⁶ En het uiteindelijke antwoord heeft vast en zeker iets te maken met een mens die ook niet aan het standaardplaatje voldeed, aan wie wij ons leven te danken hebben en wiens naam boven alle naam verheven is.

3.5 Coming out

Uit de kast komen doe je altijd in een bepaalde context. Het is afhankelijk van die context of en zo ja hoe je dat dan doet. Steeds meer homo's durven binnen de christelijke gemeente uit te komen voor hun homoseksualiteit. Dat is een teken dat ze de vrijheid daartoe ervaren of dat ze de gok maar wagen. Er zijn allerlei redenen te noemen waarom een *coming out* wel wenselijk is. In de eerste plaats kan het door de persoon in kwestie ervaren worden als een bevrijding, als een last die van de schouders valt. Een homo hoeft zich niet meer in allerlei bochten te wringen als hem gevraagd wordt of hij al een vriendin heeft. Een lesbienne kan gemakkelijker vertellen waarom ze 'nog geen vriend heeft'.

Tegelijkertijd zijn er ook homo's die (nog) niet uit de kast zijn. Lange tijd werd er gezwegen over homoseksualiteit en andere taboes. De laatste decennia is er sprake van een groeiende openheid op allerlei terreinen. Openheid, transparantie en eerlijkheid staan hoog in het vaandel. Toch is het goed om die waarden niet te verabsoluteren. Wat betreft *coming out* is het soms beter om er niet (te veel) open over te zijn. Dat kan te maken hebben met een belangrijke functie die iemand vervult of met de gemeenschap waarin men leeft. In een hechte en gesloten gemeenschap waarin nogal wat geroddeld wordt, kan het veel weerstand en afwijzing opleveren wanneer iemand uitkomt voor zijn/haar homoseksualiteit. Een heel andere reden om niet uit de kast te komen is dat je daarmee mogelijkwerwijs je anderszijn sterker benadrukt dan je wenselijk vindt. Waarom zou je überhaupt uit de kast komen?

Vanuit de kerk bezien zijn er ook voor- en nadelen te noemen van een *coming out*. Soms vindt men het onwenselijk dat een homo er zo open over is. Het kan onrust veroorzaken en de gemeente is 'er misschien nog niet aan toe', zo kan gedacht worden. Gemakkelijk kan dit een vorm zijn om iets dat als een probleem ervaren wordt, maar wat weg te stoppen.

Aan de andere kant, wanneer iemand er openlijk voor uitkomt, kan dat voor andere homo's en lesbiennes een steun zijn en een uitnodiging om ook uit de kast te komen. Zo kan de ene met zijn/haar coming out anderen steunen en over de drempel halen. Ook kan het zijn dat het tot effect heeft dat ook aanverwante gevoelige onderwerpen bespreekbaar worden, zoals seksualiteitsbeleving. Een *coming out* kan helpen een taboe te doorbreken. De belangen van de kerk moeten zeker in ogenschouw genomen worden. Ook als homo of lesbienne ben je verantwoordelijk voor de gemeenschap waarvan je deel uitmaakt. Toch is het vanwege de gevoeligheid van het onderwerp en vanwege de mogelijke kwetsbaarheid van de homo/lesbienne van belang om prioriteit te leggen bij wat hem/haar zelf het meest wenselijk

²⁶ Als we dit 'in de spiegel kijken' even letterlijk nemen, dan valt op dat over het algemeen (pas op voor generalisaties) kinderen, vrouwen en homo's minder moeite hebben om zichzelf in de spiegel te bekijken...

lijkt. Bespreek als pastor de voor- en nadelen die hij/zij zelf ervaart en geef hem/haar de vrijheid om daarin zelf een overwogen keuze te maken. Schep daarnaast ook zoveel mogelijk voorwaarden die nodig zijn voor zijn/haar keuze.

4 Ethiek en gemeente

In par. [1.3](#) kwamen we te spreken over de visie van De Bruijne op homoseksualiteit. Zijn benadering is sterk omdat hij homoseksualiteit in een breder bijbels-theologisch kader aan de orde stelt. Op die manier is het niet (meer) mogelijk om in dezen over homo's als 'de anderen' te spreken zonder ook over jezelf te spreken. Het bijbelse spreken over homoseksualiteit is alleen dan overtuigend wanneer de relatieve waarde van het huwelijk ingezien wordt. Dat betekent concreet dat in het licht van het Koninkrijk het celibatair leven een serieus te overwegen optie is. Dat vereist een enorme omslag in ons leven en denken: *trouwen is in Gods koninkrijk niet de normaalste zaak van de wereld*.

Op dit moment roept het *afzien* van een huwelijk vooral vragen op: 'Heb je nog niemand kunnen vinden?' 'Kun je om bepaalde psychische redenen een huwelijk niet aan?' 'Is het omdat je homo/lesbisch bent?' Maar het omgekeerde zou het geval moeten zijn: 'Waarom ga je trouwen?' 'Lukt het je niet om te leven zonder een huwelijk?' Met andere woorden, vaak beschouwen we het ongetrouwd blijven als uitzondering ('als het niet anders kan'), maar misschien zou het zo moeten zijn dat je pas trouwt 'als het echt niet anders kan'.

4.1 Relativering van het huwelijk

De relatering van het huwelijk betekent vervolgens dat de christelijke gemeente een centralere plaats krijgt. Voor kerken die sterk gestructureerd zijn rondom het huwelijk en het gezin betekent dit een enorme omslag. In de praktijk van het gemeenschappelijke leven van de christelijke kerk moet een manier van leven en samenleven ontstaan die het afzien van een huwelijk of een andersoortige tweerelatie tot een serieuze mogelijkheid maakt. Dat betekent dat het spreken over radicale navolging van Christus en over het omzien naar elkaar binnen de gemeente praktisch gestalte moet krijgen. Wanneer het slechts woorden blijven, wordt het een idealisme. Als zo'n hoog gegrepen visie een visie *blijft*, kan deze veel schade aanrichten.²⁷ Het moet een *belichaamde* visie worden die uitgeleefd wordt in en door de christelijke gemeente (vgl. par. [3.3](#)). En omdat het om een omslag in onze manier van gemeente-zijn vraagt, zijn er mensen nodig die het initiatief durven te nemen en kunnen nemen. Of mensen dat durven en kunnen hangt van allerlei factoren af. Je kunt het daarom niet opleggen. Paulus beschouwt het celibaat dan ook als een gave: de een heeft deze gave van God gekregen, de ander een andere gave (1 Korintiërs 7:7). Wie opgegroeid is in een kerk waarin het aangaan van een tweerelatie de normaalste zaak van de wereld was (en is),

²⁷ Dit is in het geheel geen kritiek op de visie van De Bruijne, maar juist een waarschuwing die m.i. recht doet aan zijn visie.

moet wel een heel sterke persoonlijkheid hebben om daarvan af te durven en kunnen wijken.²⁸

Mede daarom moet er, als het gaat om homoseksualiteit, ruimte zijn en blijven voor mensen die andere opvattingen hebben over homoseksualiteit. Het kan namelijk zijn dat een homo/lesbienne van oordeel is dat homoseksuele relaties niet per definitie afgewezen hoeven te worden. De argumenten die daarvoor aangedragen worden kunnen hier niet uitvoerig besproken worden, maar dienen wel serieus genomen te worden. Ze kunnen een plaats krijgen in een gesprek met homo's/lesbiennes zelf. Daarbij is het goed om zowel argumenten uit te wisselen en te evalueren als diepere motieven en verlangens van hen en van uzelf te bespreken.

Deze argumenten dienen ook doordacht te worden in het theologisch-wetenschappelijke discours. Daarin kunnen exegetische, contextuele, bijbels-theologische, systematisch-theologische en cultuur-theologische inzichten en argumenten doordacht worden. Ook op dat terrein kunnen nieuwe inzichten worden opgedaan en het denken over homoseksualiteit blijft zich hierbinnen ontwikkelen. De diversiteit aan visies, zowel in de praktijk van de gemeente als in het theologische discours, moet daarom leiden tot nuancering van heldere afspraken en richtlijnen.

²⁸ Zie over alleengaanden verder het artikel Alleengaanden

5 Terugblik

Aan het eind van deze paragraaf blikken we terug door te kijken hoe het bezoek in [het korte verhaal](#) over Sander, Michel en ouderling Sorgdrager in beter had kunnen verlopen. Opnieuw staat Sorgdrager bij Sander en Michel op de stoep, maar nu met inzichten die hij heeft opgedaan aan de hand van het hierboven geschrevene. De eerste twee alinea's van het oorspronkelijke verhaal laten we achterwege en we vallen met de deur in huis op het moment dat de voordeurbel klinkt...

Opeens klinkt de voordeurbel. Sander legt zijn theedoek op het aanrecht. 'Ik doe wel open.' Michel gaat verder met de vaat. 'Het zal wel weer een of andere collecte zijn,' roept hij de gang in. Sander doet het licht aan, schopt licht mopperend Michels schoenen aan de kant en doet de deur open.

'Dag Sander.'

'Hallo... meneer Sorgdrager.'

'Kom ik gelegen?'

'Euh, jawel, komt u verder.' Sander laat Sorgdrager binnen, veegt nog wat andere rommel aan de kant en gaat hem voor de kamer in. 'Michel, het is mijn wijkouderling, kan toch wel even?' Michel zet net de laatste pan op het afwasrek. 'Zal ik erbij komen zitten? De vaat droogt zo verder vanzelf wel.'

Sorgdrager komt net de keuken binnen. 'Goedenavond. Sorgdrager,' zegt hij en hij steekt zijn hand uit naar Michel.

'Dag, Michel van de Wetering.'

'Wilt u koffie?' vraagt Sander en hij trekt al een keukenkastje open.

'Euh, graag...ja.'

Sander vult het waterreservoir en Michel hangt de theedoek over de verwarming.

'Jullie zijn vrienden?', vraagt Sorgdrager aan Michel. 'Volgens mij heb ik jullie wel eens samen in de kerk gezien.'

'Ja, dat klopt,' zegt Michel met een lichte glimlach. 'Ik ben... even denken... ongeveer anderhalve maand geleden bij Sander ingetrokken... We kunnen trouwens wel alvast gaan zitten, de koffie is zo klaar.'

Een sofa, een klassieke houten stoel en een leren fauteuil. Sorgdrager kiest de houten stoel en kijkt de kamer eens rond. Twee wijnglazen op tafel

(beiden nog half gevuld), een half gestrikte stropdas en een colbert over de leuning van de sofa, een krant en wat tijdschriften op de grond. Aan de muur, recht boven de sofa, een schilderij. Twee mannen omhelzen elkaar. De rechter heeft alleen een spijkerbroek aan. Zijn hoofd rust op de rechterschouder van de ander en zijn ogen zijn gesloten. De linker man drukt de ander tegen zich aan en heeft zijn arm om diens middel geslagen.

'Steve Walker,' zegt Michel, terwijl hij wat zitruimte maakt op de bank.

'Sorry?' zegt Sorgdrager licht geschrokken. De jongen had hem blijkbaar naar het schilderij zien kijken.

'Steve Walker, een bekend Amerikaans schilder. Sander is helemaal weg van z'n schilderijen. Ik leer ze steeds meer waarderen. We vinden deze vooral erg mooi vanwege de lichtval en de vloeiende lijnen die hun lichamen tekenen.'

Sorgdrager begrijpt goed niet waar de jongen het over heeft. 'Tja, ik ben dat soort schilderijen niet zo gewend.'

'Wat bedoelt u precies?'

'Nou ja, half aangeklede mannen... en dan ook nog twee die elkaar omhelzen...'

'Ja precies. Nee dat kan ik me wel voorstellen. Voor ons als homo is het veel normaler. We vinden dit schilderij een mooie verbeelding van hoe wij onze relatie beleven.'

Sander komt net met de koffie de keuken uit. 'Ik merk dat we het al snel over de wezenlijke dingen van het leven hebben – hier is de koffie trouwens, melk en suiker staan hier.' Hij schuift een kopje naar Sorgdrager, een tweede naar Michel en gaat op de leren fauteuil zitten.

'Michel en ik wonen sinds een paar weken samen. We kennen elkaar al iets van anderhalf jaar, maar afgelopen vakantie hebben we besloten dat we samen wilden gaan wonen.'

'Juist. Ja ik had van mijn dochter al iets opgevangen over jullie relatie en jullie samenwoonplannen. Dus toen ik zojuist hier in de buurt was, dacht ik: Laat ik eens langsgaan.'

Sander en Michel kijken de ouderling verwachtingsvol aan.

'Ja, weet je, ik weet eigenlijk niet zo goed waarom ik nou precies langs kom. Nou ja, eigenlijk omdat ik eens met jullie over jullie relatie zou willen praten. Maar ik voel ook iets van verlegenheid. Ik bedoel, Sander, ik vind het heel mooi hoe jij je in onze gemeente inzet. Ik hoor van mijn dochter positieve verhalen van hoe je de jeugdvereniging leidt. En daar zijn wij, mijn vrouw en ik, erg dankbaar voor. Sara had jarenlang nooit zin in vereniging, maar het afgelopen jaar is dat echt veranderd. En we merken het ook aan hoe ze zich thuis en in de kerk gedraagt.'

'Dank u,' zegt Sander wat verlegen. 'Ja ik heb er ook echt veel plezier in en vind het mooi om zo met die jongeren bezig te zijn.'

'Dus wat dat betreft niets dan lovende woorden. Maar ja, euhm... Je hebt... – jullie hebben wel een relatie als twee mannen samen. Ik heb altijd geleerd dat God zoiets verafschuwt. En als ik dat schilderij daar zie, dan voel ik ook iets van afkeer. Moet dat nou zo, vraag ik me dan af. Maar aan de andere kant, ik verafschuw jou niet, Sander, en Michel ook niet... Kunnen jullie je dat voorstellen?'

'Ja dat kan ik me wel enigszins voorstellen. Mijn ouders willen er eigenlijk niets mee te maken hebben. Ik heb weinig contact meer met ze. De eerste maanden dat Michel en ik bevriend waren – als ik dan een keer thuis was, dan ging het altijd daarover. Dat het tegen Gods wil was, dat het een gruwel is in Gods ogen. Ze luisterden niet naar wat ik vertelde. Toen Michel een keer meekwam, heeft mijn vader hem alleen een hand gegeven en toen ging 'ie met een krant in zijn stoel zitten en hij zei niets meer. Dat was de laatste keer dat we bij mijn ouders geweest waren. Daar in de kerk kom ik ook niet meer. Het gerucht was al gauw verspreid. Kreeg nog een vaag mailtje van een vriend van toen ik nog bij mijn ouders woonde – met allemaal bijbelteksten erin en een duidelijke conclusie dat God niet wil dat twee mannen een seksuele relatie hebben.'

Sander pakt zijn koffie en neemt een slok.

'Dat lijkt me een pijnlijke ervaring als de band met je ouders zo verbroken wordt.'

'Ja,' zegt Sander. Hij moet even slikken. Zijn ogen worden vochtig. Michel schuift naar hem toe en legt even zijn hand op Sanders arm.

'Het is voor Sander erg moeilijk geweest aan het begin – en nog steeds. Hij hield – houdt echt van zijn ouders. Ze zijn wat star en conservatief en zo, maar het zijn ergens ook hele warme mensen. Toen we afgelopen zomervakantie in Turkije op vakantie waren kwam het weer naar boven. We hadden het over onze plannen om samen te gaan wonen. Ik was daar echt aan toe en hoewel Sander er nog niet helemaal over uit was of dat naar Gods wil was, verlangde hij er wel naar. We hebben toen veel gepraat samen – en gebeden. Aan het eind van de vakantie had Sander vrede met het idee om samen te gaan wonen en hebben we de plannen uitgewerkt.'

Sander is weer bijgekomen van de pijn. 'Dat met mijn ouders heeft veel impact gehad op mij. Dat wilde ik niet nog een keer. Dus heb ik er ook niet met iemand over gesproken in de kerk hier. Ik was bang dat ik opnieuw afgewezen zou worden. Ik heb het erg naar mijn zin hier in de kerk en wil er graag volop bijhoren.'

Sorgdrager is geraakt. Hij voelt de spanning die Sander ervaart en probeert er woorden aan te geven. 'Ik kan me voorstellen hoe moeilijk dit is: eerst heb je het gevoel dat je moet kiezen tussen je ouders en Michel, terwijl je met beiden een goede relatie wilt. En nu opnieuw met de kerk. Je voelt je

thuis in de kerk, je wilt er helemaal bij horen, maar het zou kunnen dat het problemen geeft vanwege je homoseksuele relatie.'

'Ja. Ik heb zoveel aan Michel, en ook aan de kerk: hier in de wijk, de jeugdvereniging...'

'Ik voel ook een soort spanning: ik hoop echt dat je een plek hebt en zult houden in onze gemeente. En ik zie ook hoeveel Michel voor jou betekent. Maar ook heb ik vragen over wat God wil met jullie. En ook kan ik me voorstellen dat er meer mensen in de kerk zijn die vragen hebben bij jullie relatie. En dan kan het zomaar misgaan. Vinden jullie het goed om een andere keer hier verder over te praten?'

*'Ja, graag zelfs,' zegt Sander.
Michel knikt instemmend.*

'Oké, dan laten we het nu maar even hierbij.'

'Bedankt dat u langskwam,' zegt Sander.

'Graag gedaan. Nou, misschien tot zondag en anders tot later.'

Michel loopt even met meneer Sorgdrager mee naar de hal. 'Bedankt voor het gesprek. Het is voor Sander best moeilijk zoiets. Maar zoals u met hem in gesprek was... Heel erg bedankt.'

Sorgdrager is er verlegen van. 'Ik ben blij dat ik wat heb kunnen betekenen. Ik had zelf het gevoel maar weinig te hebben geholpen.'

'Nee, u heeft Sander absoluut geholpen. U hebt naar hem geluisterd.'

[Naar het begin van deel 2](#)

Deel 3

Verdere studie en kennismaking

Inhoud deel 3

Vooraf deel 3	43
1 Literatuur over homoseksualiteit	44
1.1 Homoseksualiteit vanuit christelijk perspectief	44
1.2. Romans en andere verhalen met homoseksualiteit als (deel)thema	46
2 Homo's in beeld	47
2.1 Homoseksualiteit in films (en andere kunstvormen)	47
2.2 Films met homoseksualiteit als (deel)thema	47
2.3 TV series, documentaires en kunst	49
3 Belangrijke verenigingen en instellingen	50
Kennismaken met christelijke homo's en lesbiennes	50
3.1 Christelijke homo-organisaties	50
3.1.1 Contrario	50
3.1.2 Refoanders	50
3.1.3 CHJC-bezinningsgroep	50
3.2 Algemene homo-organisaties	51
3.2.1 Het COC	51
3.2.2 De Schorerstichting	51
3.2.3 Orpheus	51
3.3 Christelijke psychosociale hulpverleningsinstanties	52
3.3.1 Different	52
3.3.2 Eleos	52
Personalialia	53

Vooraf deel 3

Een van de middelen om als pastor toegerust te worden tot dienstbetoon aan de homoseksuele naaste is het raadplegen van de artikelen op deze website over homoseksualiteit. Wie meer middelen wil hebben – meer handvatten, dieper inzicht, een concreter beeld – geven we hieronder het volgende:

- allereerst suggesties voor verder lezen (par. [1](#));
- ook enkele suggesties voor te bekijken films of aanverwant materiaal (par. [2](#));
- in de derde plaats een handreiking om met homo's en lesbiennes zelf in aanraking te komen (par. [3](#));
- direct gevolgd door een overzicht van websites van belangrijke verenigingen en instellingen die gericht zijn op de bezinning rond homoseksualiteit (par. [3](#)).

In geen van de overzichten is volledigheid nagestreefd, wel variatie.

Een laatste middel dat het eerste moet zijn, heeft geen extra woorden: *het gebed van een rechtvaardige is krachtig en mist zijn uitwerking niet* (Jakobus 5:16b).

1 Literatuur over homoseksualiteit

Zoals dat voor alle middelen geldt, heeft ook het lezen van een boek of artikel over homoseksualiteit een beperkt doel. Het *uiteindelijke* doel van het raadplegen van dit stuk of van andere literatuur is – zo hopen we – niet het vormen van een oordeel of het innemen van een standpunt. Niet dat meningsvorming geen onderdeel van ons handelen is of mag zijn, maar het is slechts een onderdeel. Het gaat eerst en vooral om het geven van goede, passende zorg aan concrete gemeenteleden.

We geven eerst een beknopte literatuurlijst van enkele redelijk toegankelijke, Nederlandstalige publicaties over homoseksualiteit vanuit christelijk perspectief (par. [1.1](#)).²⁹ Daarna volgen enkele suggesties voor literatuur waarin homo's meer persoonlijk in beeld komen (par. [1.2](#)).

1.1 Homoseksualiteit vanuit christelijk perspectief

- Beek, R. ter. *Homofielen in de gemeente: een pleidooi voor meelevens*. Valkenburg, ZH: Koinotès, 1995. [Korte brochure door vrijgemaakt-gereformeerd predikant Ruud ter Beek.]
- Bodar, Antoine / Wim Houtman. *Ongeordende liefde: in gesprek met Antoine Bodar*. Kampen: Ten Have, 2006. [Journalist Wim Houtman spreekt met Antoine Bodar, een bekend rooms-katholiek priester, over homoseksualiteit en kerk, en over Bodars persoonlijke ervaringen als homoseksueel die zijn relatie opgaf voor het priesterschap en het celibaat.]
- Bruijne, A.L.Th. de. 'Is de Bijbel duidelijk over homoseksuele relaties?' en 'Homofilie als pijnlijke gave.' *De Reformatie* 80, no. 37 (2005): 665-668 en no. 38 (2005): 685-689. [Een tweetal artikelen van docent ethiek aan de Theologische Universiteit in Kampen (Broederweg).³⁰]
- Bruijne, A.L.Th. de (red), *Open en kwetsbaar*, Christelijk debat over homoseksualiteit, Barneveld 2012 (TU-bezinningsreeks dl 11).
- Diverse auteurs in *CV Koers* 5, no. 7 (2003): 34-38. [Diverse bijdragen over homoseksualiteit, incl. persoonlijke verhalen.]
- Douma, J. *Homofilie*. Ethische Bezinning, deel 9. Kampen: Van den Berg, ⁵1984. [Bijbels-ethisch boek over homofilie door de emeritushoogleraar ethiek aan de Theologische Universiteit in Kampen (Broederweg). Boek is wel gedateerd. Zie hierover in het artikel Pastorale zorg aan homoseksuele gemeenteleden [2: pastorale en ethische handreikingen](#).]

²⁹ Bij de samenstelling van de literatuurlijst is gepoogd om diversiteit aan benaderingen, visies en onderwerpen te bereiken. De opname van publicaties met een hoog wetenschappelijk gehalte is achterwege gelaten. Voor een uitgebreid overzicht van wetenschappelijke publicaties zie <http://marcoderks.tripod.com/id55.html>.

³⁰ Deze artikelen zijn te raadplegen op de website www.dereformatie.nl.

- Ganzevoort, R.R. 'Elkaar ontmoeten: of praten over homoseksualiteit.' *Vroom en Vrolijk* 15, no. 3 (2005): 15-17 (ook te downloaden op www.ruardganzevoort.nl). [Oorspronkelijk een lezing voor predikanten over het gesprek dat gevoerd moet worden tussen homo's en hetero's en over de regels voor zo'n gesprek.]
- Kool, A., red. *Homoseksualiteit & kerk: om de voortgang van het gesprek*. Zoetermeer: Boekencentrum, 1995. [Toegankelijke bundel met uiteenlopende bijdragen van hervormde auteurs.]
- Loon, Maarten van, *In liefde trouw*, een studie naar homoseksuele relaties in de christelijke gemeente vanuit Romeinen 1, Barneveld 2012. (TU-bezinningsreeks dl 10)
- Loonstra, B. *Hij heeft een vriend: homorelaties in de christelijke gemeente*. Zoetermeer: Boekencentrum, 2005. [Boek van een christelijk-gereformeerd predikant die eerder schreef over schriftgezag en ethiek. Dit boek is in 2006 op verzoek van de auteur uit de handel genomen.]
- Luiten, B. 'Christen en homofiel.', 'Bijbel en homoseksualiteit.' en 'Gemeente en homofiel.' *Reformatie* 72, no. 29 (1997): 605-609, no. 30 (1997): 625-629 en no. 31 (1997): 645-647.³¹ [Een drietal toegankelijke bijdragen van vrijgemaakt-gereformeerd predikant Bas Luiten.]
- Luiten, B. e.a., *Homofilie en christenzijn*. GSEv-reeks, no. 39. Barneveld: De Vuurbaak, 1998. [Toegankelijke en gevarieerde bundel met diverse bijdragen van predikanten, psychologen en homo's.]
- *Nederlands Dagblad*: op de website van deze christelijke krant is een [dossier over seksualiteit](#) te raadplegen met meerdere bijdragen over homoseksualiteit.
- Noordam, J. *De huiver van Leviticus: ethiek en pastoraat rond homofilie en homoseksualiteit*. Zoetermeer: Boekencentrum, 1994. [Heeft oog voor ontwikkelingen in de bredere kerk en is toegespitst op het pastoraat.]
- Pool, H., J. Rijdes, M. Mulder, K. Posthumus, *100 vragen over homoseksualiteit en kerk*. Gorinchem: Narratio, 1992, ²1994. [Is veelzijdig en toegankelijk.]
- Rose, Wolter. 'Nemo in de gemeente van Christus: homo's en hetero's – we hebben elkaar nodig.' *CV Koers* (september 2006): 8-13. [Artikel over hoe je als homo celibatair kunt leven binnen de gemeente van Christus.]
- Seldenrijk, R. *Als je je anders voelt: homofiele gerichtheid, homoseksualiteit, transseksualiteit en de christelijke gemeente*. Heerenveen: Groen, 2004. [Brede studie verricht door psychiater met gereformeerde achtergrond. Wel van een pittig niveau.]
- Slighter, Anja. 'Geen weg terug.' *De Volkskrant* 15 november 2007 (te raadplegen via <http://www.contrario.nl/wp-content/uploads/vok-2007.pdf>). [Interview met vier christelijke homo's.]
- Westergraaf, M.S.Th. *Hand in hand: over homoseksualiteit, geloof en kerk*. Uitgave van ContrariO, ¹2001, ²2003, ³2005 (te bestellen bij [ContrariO](#)). [Korte brochure over uiteenlopende thema's binnen de coördinaten homoseksualiteit, geloof en kerk. Geschreven onder pseudoniem door de auteur van de huidige bijdrage.]

³¹ Deze artikelen zijn te raadplegen op de website www.dereformatie.nl

- Westergraaf, Mark en Reitze Siebesma: In het dossier van het *Nederlands Dagblad* is o.a. de briefwisseling te lezen van Reitze Siebesma en Mark Westergraaf (pseudoniem van de auteur van de huidige bijdrage). Hierin wisselen wij ervaringen en gedachten uit over onze homoseksuele gevoelens. Deze briefwisseling werd geplaatst in het *Nederlands Dagblad* van 28 en 30 december 2005, en 3, 6, 10 en 13 januari 2006 (zie [ND dossier over seksualiteit](#)).

1.2. Romans en andere verhalen met homoseksualiteit als (deel)thema

Hieronder noemen we enkele romans en een kort verhaal. Voor meer romans over homoseksualiteit kunt u bijvoorbeeld terecht bij Boekhandel Savannah Bay in Utrecht. Deze winkel is o.a. gespecialiseerd in boeken op het gebied van gender en homoseksualiteit. Website: www.savannahbay.nl.

- Harinck, Erik. 'Mortuarium.' *Liter* 9, no. 41 (2006): 25-28. [Een kort maar indrukwekkend verhaal, gepubliceerd in het christelijke literaire tijdschrift *Liter*.]
- Houwelingen, Frans van. *De witte kiezel*. Barneveld: De Vuurbaak, 2000. [Een boek, bestemd voor oudere jeugd en volwassenen, dat gaat over een jongen die ontdekt dat hij homoseksueel is. Het kenmerkt zich door een pakkende en fijngevoelige schrijfstijl. De auteur is een bekend christelijk boekenschrijver.]
- Sax, Aline. *Wij, twee jongens*. Hasselt/Amsterdam: Clavis, 2006. [Het boek speelt in het begin van de twintigste eeuw en gaat over de ontluikende homoseksualiteit van een jongen die emigreert naar 'het beloofde land' Amerika. Aline Sax is een jong en getalenteerd schrijfster die tweemaal werd genomineerd voor de Thea Beckmanprijs.]
- Zijlstra, Jaap. *De glazen schelp*. Kampen: Kok, 2000. [Een aangrijpend verhaal over een homoseksuele jongen en diens vriendschap met zijn schizofrene klasgenoot. Zijlstra is protestants predikant en tevens schrijver en dichter.]

2 Homo's in beeld

2.1 Homoseksualiteit in films (en andere kunstvormen)

Het bekijken van een film en andere kunstvormen waarin homoseksualiteit een (deel)thema is, kan ook een goede manier zijn om je met homoseksualiteit te 'confronteren'. We kunnen ons voorstellen dat sommigen dit een vreemd idee vinden. Misschien alleen al als het gaat om het fenomeen film: oudere pastores hebben daar misschien minder mee dan jongere pastores, en misschien hebben eerstgenoemden ook wel zo hun vragen bij het fenomeen film in het algemeen. We kunnen hier niet uitvoerig op ingaan, maar het lijkt ons verantwoord om films te bekijken omdat deze ons op een hele bijzondere en indringende manier kunnen confronteren met of laten proeven van de werkelijkheid van het leven. Maar de vragen die wij oproepen met ons advies om films met homoseksualiteit als (deel)thema te kijken, kunnen ook opkomen uit iets van afkeer of angst: 'Ik wil er best iets over lezen, maar ik hoef het niet te zien.'

Het is ook niet onze bedoeling om pornografische films aan te gaan bevelen – integendeel. Naast het feit dat wij daar morele bezwaren tegen hebben, zouden we niet weten wat u daaraan zou hebben, mede met het oog op de reden waarom u dit stuk leest: het zoeken naar handvatten om op een goede manier met homoseksuele gemeenteleden om te gaan. De reden waarom wij deze films aanraden is dat daarin iets van de spanning naar voren komt die er rond homoseksualiteit bestaat of bestaan kan.

2.2 Films met homoseksualiteit als (deel)thema

De eerste aanrader is de eerder genoemde film *Priest* (1995). Een jonge man die net van het rooms-katholieke seminarie komt, wordt door de bisschop aan een priester van middelbare leeftijd toevertrouwd met wie hij samen zal gaan werken in diens parochie. Al vrij snel blijkt dat de jonge priester op heel wat punten een stuk conservatiever is dan zijn oudere collega, die in zijn ogen aanpakt met socialisten en die ook nog eens een min of meer geheime relatie heeft met zijn huishoudster. De jonge priester stelt daarentegen de zondigheid van de mens centraal in zijn preken en spreekt hoge woorden over het celibaat. Na verloop van tijd blijkt het werk in de parochie hem echter zwaar te vallen. Als hij vervolgens ongepland zijn publieke *coming out* beleeft, wordt zijn hele leven op z'n kop gezet...

Een andere film die zeer de moeite waard is als het gaat om homoseksuelen die in een heteroseksuele relatie leven is *Brokeback Mountain* (2006). Twee mannen hebben in hun jeugd kort een soort van intieme vriendschap gehad. Na vele jaren – beiden zijn inmiddels getrouwd en hebben kinderen – komen ze elkaar weer tegen. Ze verlangen terug naar de romantiek van vroeger. Ze trekken er samen op uit, de bergen in, zonder aan hun vrouw hun diepste

reden te vertellen. Een film over een onmogelijke vriendschap, over verlangen, melancholie en onmacht.

Latter days (2003) is net als *Priest* interessant vanwege de spanningen die er kunnen zijn tussen kerk en homoseksualiteit. De film gaat over Aaron, een jonge Mormonenevangelist met een grote passie voor zijn geloof. Samen met drie collega's woont hij tegenover Christian, een jongen die de ene na de andere jongen versiert. Christians vrienden wedden dat het Christian niet zal lukken om een van deze vier heren te versieren, maar daar verkijken ze zich op: Christian en Aaron worden verliefd op elkaar. In de gemeente van Aäron is echter niet iedereen hier even blij mee...

In *Lilies* (1996) komt bisschop Bilodeau naar een gevangenis om de biecht af te nemen van een gevangene, genaamd Simon. Dit is een oude bekende van hem: vroeger hadden ze bij elkaar op school gezeten. Wanneer Bilodeau en Simon in de biechtstoel zitten, doen de gevangenen de deur bij Bilodeau op slot en maken een toneel gereed voor een voorstelling. De bisschop wordt meegenomen in de tijd, veertig jaar terug, naar de tijd dat hij met Simon optrok. Simon voelde veel voor zijn vriend Vallier, en Bilodeau keek toe. Nu opnieuw is hij de toeschouwer van dingen die hij niet wilde zien. De film is zowel filmtechnisch als qua verhaal een knap kunstwerk, en gaat over schuld en vergeving, macht en gevangenschap.

In *Philadelphia* (1993) – een film met een bekende naam voor hen die thuis zijn in de Bijbel – ontmoeten we Andrew, een homoseksuele jurist die ontslagen wordt omdat hij HIV besmet is en men bang is voor infectie. De enige die zijn zaak op zich wil nemen is de homofobe advocaat Joe. Langzaam maar zeker maakt Joe's homofobie plaats voor liefde en openheid, en helpt hij Andrew om zijn zaak te winnen.³²

De film *Get Real* (1998) speelt zich grotendeels af op een Britse *high school* en gaat over een twee jongens die verliefd op elkaar worden. Een van beiden wil het echter volledig geheim houden, wat de nodige problemen oplevert. De film leent zich goed voor vertoning aan jongeren, maar brengt ook het perspectief van volwassenen in beeld.

Naast films met homoseksualiteit als centraal thema zijn er ook films waarin het slechts een deelthema is of waarin het in een breder kader komt te staan. Misschien zijn die films nog wel het meest interessant. Een voorbeeld daarvan is *American Beauty* (1998). In deze film staat een burgerlijk Amerikaans gezin centraal waarin zich de nodige spanningen voordoen. Naast hen woont een homostel, dat in de film het enige gelukkige volwassen stel lijkt te zijn. Maar vanuit een onverwachte hoek komt een andere homo op het toneel. Een film over vaderschap, burgerlijkheid, schoonheid en de kracht van de ontkenning...

³² Wilt u meer films zien waarin homoseksualiteit een rol in speelt, dan kunt u kijken op <http://www.aboutgaymovies.info/list.htm>.

2.3 TV series, documentaires en kunst

Will & Grace is een onder homo's (en hetero's) veel gekeken comedy serie (in 2007 elke werkdag om 20.00 uur op NET 5). Will en Grace zijn een ideaal stel, maar toch passen ze niet bij elkaar. Hij is homo en zij is hetero en allebei zijn ze op zoek naar de perfecte liefde. Will en Grace zijn vrienden en huisgenoten. Will is een succesvolle, innemende, knappe en charmante advocaat in Manhattan die onlangs een lange relatie heeft beëindigd. Grace is een mooie en zelfstandige binnenhuisarchitecte. Beiden houden ze van een goed glas wijn, mode en winkelen. Will en Grace zijn al heel lang vrienden en hoewel ze allebei op zoek zijn naar liefde, is er nooit sprake geweest van een romance tussen hen.

De Evangelische Omroep heeft een documentaire gemaakt en uitgezonden waarin homo's vertellen over hun leven. Deze serie is verkrijgbaar op DVD en heet *Uit de schaduw: drie homo's over hun worsteling met geloof en kerk*. Klik [hier](#) om deze te bestellen.

Ten slotte noemen we nog de schilderijen van Steve Walker, waarvan er een naar voren kwam in de beide verhalen in het tweede artikel. De schilderijen zijn te bezien op <http://www.stevewalkerartist.com/>.

3 Belangrijke verenigingen en instellingen

Kennismaken met christelijke homo's en lesbiennes

Wilt u in contact komen met christelijke homoseksuelen, dan zou u de landelijke open bijeenkomst van ContrariO kunnen bezoeken die elk jaar in november gehouden wordt. Daar komen naast homo's en lesbiennes ook vrienden, familieleden, predikanten, ouderlingen en andere belangstellenden. Dit is een unieke manier om in contact te komen met homoseksuele christenen. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het bestuur van ContrariO (zie par. [3.1.1](#)).

3.1 Christelijke homo-organisaties

3.1.1 ContrariO

ContrariO is een gereformeerde vereniging voor homo's en lesbiennes. Het doel van deze vereniging is het bevorderen van een dusdanig kerkelijk klimaat waarin iedere homo/lesbienne zich vrij voelt om uit te komen voor zijn/haar geaardheid binnen de kerk. Zij wil homo's ondersteunen in het proces van *coming out*, zelfacceptatie en homo-zijn als christen. Verder houdt zij zich bezig met het bestuderen van ethische en andere aspecten van homofilie. Een belangrijk aspect daarbij is dat zij een kader wil bieden en geen bindende uitspraken doet. De verantwoordelijkheid wat leefstijl, gedachten en uitspraken betreft ligt bij de individuele leden.

Website: www.contrario.nl

3.1.2 Refoanders

Refoanders is een stichting en geen vereniging en heeft daarom geen leden. Zij biedt een forum en netwerk voor homo's en lesbiennes met een reformatorische achtergrond.

Website: www.refoanders.nl.

3.1.3 CHJC-bezinningsgroep

De CHJC-bezinningsgroep is een van de landelijke activiteiten van CHJC, de vereniging van christelijke homo's en lesbiennes. In deze bezinningsgroep luisteren en praten homo's en lesbiennes met elkaar over thema's als spiritualiteit en zingeving. Ook de ontmoeting met mensen die én homo én christen zijn, is in deze groep belangrijk. Diverse landelijke activiteiten worden georganiseerd. Het publiek is zeer gevarieerd wat betreft kerkelijke achtergrond. CHJC kent ook een praatgroep voor christelijke ouders van homoseksuele jongeren onder de naam 'Caritas'.

Website: <http://www.chjc.nl/bezinning.htm>

3.2 Algemene homo-organisaties

3.2.1 Het COC

Het COC heet officieel de Federatie van Nederlandse Verenigingen tot Integratie van Homoseksualiteit COC Nederland.³³ Het is dus een federatie van allerlei plaatselijke COC-verenigingen, die in die plaatsen allerlei activiteiten organiseren. Het COC wil maatschappelijke hervormingen bevorderen om daardoor tot integratie van homoseksualiteit te komen en wil persoonlijke emancipatie bevorderen door het stimuleren van de bewustwording omtrent de eigen en maatschappelijke situatie (en de relatie daartussen) ten aanzien van homo- en biseksualiteit en man/vrouwrollen. Men doet dat door het geven van informatie, voorlichting en adviezen; het bevorderen van publiciteit en het uitgeven van publicaties; het voeren van sociale acties; het leggen en onderhouden van contacten met instanties en organisaties in binnen- en buitenland; het scheppen en in standhouden van mogelijkheden tot individuele vorming en bewustwording; het bevorderen van wetenschappelijk onderzoek op dit gebied; het aanwenden van overige middelen die voor het doel van de federatie bevorderlijk zijn.

Website: www.coc.nl

3.2.2 De Schorerstichting

De Schorerstichting is een organisatie die ervoor zorgt dat homo- en biseksuele vrouwen en mannen en transgenders³⁴ toegang hebben tot informatie, kennis en faciliteiten die nodig zijn om optimale gezondheid en welzijn te bewerkstelligen. Zij wil kennis, documentatie en informatie over specifieke gezondheidsvraagstukken voor homomannen, lesbische vrouwen, biseksuelen en transgenders breed toegankelijk maken. De organisatie ondersteunt reguliere organisaties in de gezondheidszorg bij het vormgeven van een passend homo-specifiek en intercultureel zorgaanbod. Daarnaast verzorgen zij voorlichtings- en preventiecampagnes voor homoseksuele mannen en vrouwen, in het bijzonder op het terrein van hiv/soa-preventie. Schorer biedt in de regio Amsterdam al twintig jaar buddyzorg voor homoseksuele mannen en lesbische vrouwen met hiv/aids of een chronisch ziekte en voor ouderen in een sociaal isolement.

Website: www.schorer.nl

3.2.3 Orpheus

Orpheus is een vereniging die de problematiek van homo/biseksualiteit in man-vrouw relaties bespreekbaar wil maken en richt zich op mensen in een man-vrouw relatie zoals huwelijk, man-vrouw partnerschap of samenwonen

³³ De bij veel mensen bekende afkorting COC betekent Cultuur en Ontspannings-Centrum en was de neutrale naam die in de vijftiger jaren voor de organisatie werd gebruikt. Voor die tijd heette de vereniging Shakespeare Club. In de zestiger jaren droeg de organisatie de naam 'Nederlandse Vereniging van Homofielen COC' en vanaf begin jaren zeventig tot januari 2000 'Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homoseksualiteit COC'. Vanaf januari 2000 is de naam: Federatie van Nederlandse Verenigingen tot Integratie van Homoseksualiteit COC Nederland.

³⁴ Een transgender(ist) is een man of vrouw die zich deels man en deels vrouw voelt.

van een man en een vrouw, maar ook op hen die dit overwegen en op alle anderen die zich verwant voelen met deze problematiek.³⁵

Website: www.orpheushulpverlening.nl

3.3 Christelijke psychosociale hulpverleningsinstanties

3.3.1 Different

Different is een orthodox-christelijke hulpverleningsinstelling met evangelische achtergrond die hulp biedt aan mensen die worstelen met problemen op het gebied van hun seksuele identiteit en seksverslaving. Zij werken vanuit de overtuiging dat homoseksualiteit een zonde is. Ook beschouwen zij homoseksualiteit als een gedraging en niet als een identiteit of geaardheid. Dat betekent dat dit gedrag ook beïnvloed en tot op zekere hoogte veranderd kan worden. Juist vanwege deze specifieke visie van Different is het wenselijk om hierover van gedachten te wisselen met het betreffende homoseksuele gemeentelid en de keuze bij hem/haar zelf neer te leggen (zie het [tweede deel, par. 2.2](#): 'De rol van de pastor', onder het kopje: 'De grenzen van de pastorale professionaliteit en de persoonlijke grenzen').

Website www.different.nl

3.3.2 Eleos

Eleos is een landelijk werkende instelling voor gereformeerde geestelijke gezondheidszorg. Zij bieden o.a. psychosociale hulp op het gebied van seksualiteit. De behandeling van seksuele problemen wordt verricht door gespecialiseerde hulpverleners van een seksuologisch team, zoals seksuologen, artsen, psychologen, pedagogen, maatschappelijk werkenden en psychotherapeuten. Zij werken zowel bij de afdeling Jeugdzorg als bij de afdeling Volwassenenzorg. Met betrekking tot seksualiteit werkt Eleos vanuit de overtuiging dat het (heteroseksuele) huwelijk het enige kader is voor seksualiteitsbeleving en zodoende wordt homoseksualiteit afgekeurd. Dit laatste lijkt minder centraal te staan dan bij Different het geval is.

³⁵ De naam van de website van Orpheus wekt ten onrechte de suggestie dat het een hulpverleningsinstantie is.

Personalia

Drs. M. (Marco) Derks studeerde van 1998 tot 2006 theologie aan de Theologische Universiteit in Kampen (Broederweg). Hij publiceert zowel wetenschappelijke als populair-wetenschappelijke artikelen over uiteenlopende onderwerpen op het gebied van systematische theologie, praktische theologie en ethiek.

Onder het pseudoniem M.S.Th. (Mark) Westergraaf schreef hij eerder de brochure *Hand in hand: over homoseksualiteit, geloof en kerk* (Contrario, ¹2001, ²2003, ³2005) en enkele bijdragen over homoseksualiteit in het Nederlands Dagblad. Hij is sinds 2000 lid van Contrario.

[Naar het begin van deel 3](#)

[Naar het begin](#)

